

UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI
FACULTATEA DE FILOLOGIE
CATEDRA DE LIMBA ROMÂNĂ

SINTAXA PROPOZIȚIEI: DEFINIȚII, TIPOLOGII

(Suport de curs)

Autor: Adela NOVAC, conf. univ., dr.

2012

Adnotare

la suportul de curs *Sintaxa propoziției: definiții, tipologii*

Abordăm în acest suport de curs, într-o manieră accesibilă, pentru elevi, studenți și profesori, materialul de sintaxă a propoziției, axându-ne pe definiții și tipologii ale fenomenelor sintactice studiate. În lucrare, încercăm o relație de intersecție, între tradițional și modern, în sintaxă. Astfel, îl familiarizăm pe cititor, pe de o parte, cu *îmbinarea de cuvinte, propoziția, textul*, iar, pe de altă parte, cu *sintagma și enunțul*.

Propunem, de asemenea, clasificări tradiționale ale unităților sintactice, dar nu lăsăm în umbră și clasificările moderne, care contribuie la sporirea informației și îndeamnă la reflecții.

Suportul dat va contribui la formarea deprinderilor de analiză, comparație și argumentare a fenomenelor sintactice, de structurare a actelor de comunicare, de restructurare a clasificărilor nivelului sintactic și de orientare în literatura de specialitate.

SUMAR

I. Conceptul de sintaxă	5
II. Unitățile sintaxei	6
III. Tipologia propozițiilor	11
IV. Tipologia raporturilor (relațiilor) sintactice	15
V. Părțile principale ale propoziției	22
Subiectul	22
Predicatul	27
Predicatul verbal simplu	30
Predicatul verbal compus	31
Predicatul nominal	33
Predicatul verbal-nominal	37
Elementul predicativ suplimentar	39
VI. Părțile secundare ale propoziției	41
Atributul	41
Apoziția	44
Complementul	48
Complementul direct	49
Complementul indirect	51
Complementul de agent	53
Bibliografia generală	56

I. Conceptul de sintaxă

Ne propunem să analizăm compartimentul gramaticii al cărui obiect de studiu îl constituie structura sintactică a limbii.

Sintaxa este partea gramaticii care cuprinde regulile de îmbinare a cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în frază [*Gramatica Academiei*, vol. II, 1963, p. 7; M. Avram, *Gramatica pentru toți*, 1997, București, p. 299]).

Sintaxa denumește partea gramaticii care studiază cuvintele sub aspectul funcției lor în comunicare (ca părți de propoziție sau „cuvinte sintactice”), *enunțurile, fragmentele de enunțuri, sintagmele, grupurile coordonative, propozițiile, frazele și relațiile* ce se stabilesc între acestea în cadrul comunicării [Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*, București, 1998, p. 17-18].

Sintaxa este a doua secțiune a gramaticii clasice, care are ca obiect de studiu îmbinarea cuvintelor în unități sintactice, acestea (unitățile sintactice) implicând – în afara „detaliilor” (topica, continuitatea / discontinuitatea, afirmația / negația) – *raporturile sintactice și funcțiile sintactice* [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, 2002, p. 857].

Sintaxa studiază unitățile de comunicare ale limbii sub aspectul organizării lor ca sistem în vederea stabilirii caracteristicilor lor semantico-structurale și a formulării regulilor privitoare la constituirea și funcționarea lor în vorbire [I. Ețcu, *Sintaxa elementară a limbii române. Introducere în syntaxologie*, Chișinău, 2000, p. 13].

Analizând definițiile de mai sus, observăm că prima definiție ignoră unele unități sintactice acceptate de sintaxa clasică, cum ar fi, bunăoară, *partea de propoziție*, precum și unități sintactice indispensabile, în gramatica clasică modernă, *substitutul de propoziție/frază, textul*.

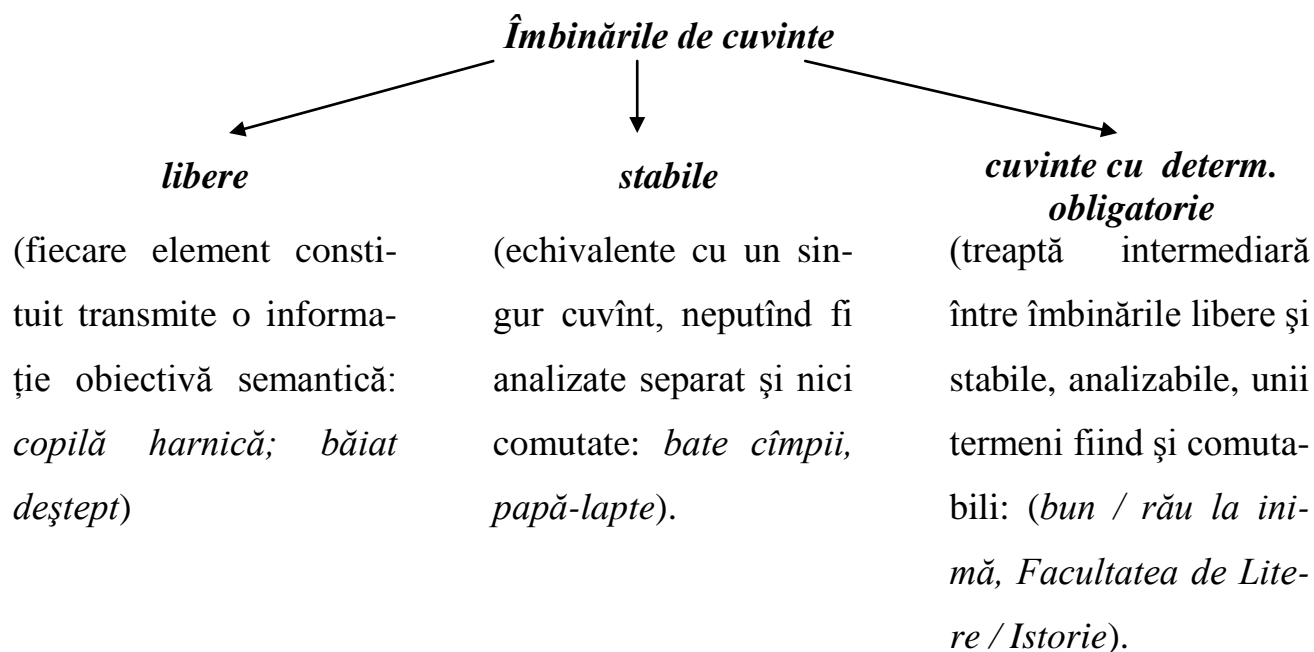
II. Unitățile sintaxei

Gramaticile românești reflectă, la nivel sintactic, prezența următoarelor unități:

Îmbinarea de cuvinte este cea mai mică unitate sintactică în interiorul căreia se poate stabili un raport sintactic [*Gramatica Academiei*, vol. II, 1963, p. 17].

Îmbinarea de cuvinte este unitatea sintagmatică care poate fi integrată într-o unitate superioară, respectiv într-o propoziție [I. Diaconescu, *Sintaxa limbii române. I. Unitățile sintactice*, București, 1992, p. 78].

C. Dimitriu, analizând îmbinările de cuvinte, propune următoarea clasificare:

[C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, vol. II, București, 2002, p. 869].

Sintagma este o construcție cu un număr minim de elemente care se caracterizează prin autosuficiență semantică și structurală [A. Dîrul, *Schițe de gramatică funcțional-semantică a limbii române*, Chișinău, 2002, p. 188].

Sintagma este un grup de două cuvinte sintactice dintr-o propoziție, legate între ele semantic și gramatical, în cadrul unui raport de subordonare [Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*, București, 1998, p. 27].

În dependență de clasa categorematică de care ține cuvântul de bază, se deosebesc două tipuri de sintagme:

- a) **nominale** (*casă mare, copil cuminte etc.*)
- b) **predicative** sau **atributive** (*a se întoarce târziu, bun la suflet etc.*) [A. Dîrul, *Schițe de gramatică funcțional-semantică a limbii române*, Chișinău, 2002, p. 190-198].

Aceste două tipuri de sintagme se deosebesc între ele prin autosuficiență semantico-sintactică: *sintagmele nominale*, avînd în calitate de regent un substantiv, au o autosuficiență mai pronunțată; *sintagmele verbale*, avînd în calitate de regent un verb sau un adjectiv, se caracterizează printr-o autosuficiență mai puțin vădită.

O altă observație care se impune, ar fi: analizînd definițiile *îmbinărilor de cuvinte* și ale *sintagmei*, considerăm că *îmbinarea de cuvinte*, caracterizîndu-se printr-o transparență mai vădită, a fost preferată ca *termen empiric*, iar *sintagma* – ca unitate gnostică, pentru desemnarea rezultatelor gîndirii.

Propoziția este cea mai mică unitate a sintaxei care poate apărea de sine stătătoare și care comunică prin cuvinte cu indici de predicție o judecată logică sau o idee cu caracter afectiv sau volițional [Gramatica Academiei, vol. II, 1963, p. 17].

Propoziția este cea mai mică unitate logico-sintactică cu ajutorul căreia se exprimă o comunicare [V. Șerban, *Sintaxa limbii române*, București, 1970, p. 14].

Propoziția este cea mai mică unitate sintactică, delimitată de existența unui singur nucleu predicțional [D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, p. 330].

Propoziția este o structură, o esență conceptuală obținută în urma procesului de structurare/abstractizare a întregii mulțimi posibile de enunțuri concrete dintr-o limbă, inventariate și clasificate în funcție de omogenitatea lor semantică și structurală [I. Ețcu, *Sintaxa elementară a limbii române. Introducere în sintaxologie*, Chișinău, 2000, p. 32].

Partea de propoziție este unitatea sintactică minimă dintr-o propoziție, fără autonomie, care poate fi reprezentată printr-un cuvânt cu funcție sintactică (cuvânt sintactic), redus uneori la un singur sunet, printr-o sintagmă sau printr-un grup (șir) coordonativ [Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*, București, 1998, p. 27].

Partea de propoziție este unitatea sintactică inferioară propoziției, posibilă în mod obișnuit în limitele propoziției și indivizibilă din punctul de vedere al funcției sintactice, dacă ținem cont de intenția comunicativă a vorbitorului, care – în afara posibilităților mai rar întâlnite de a rezulta din diverse elemente ale contextului – se concretizează, de obicei, într-un cuvânt morfosintactic ce transmite direct/indirect o singură informație noțională sau gramatical-determinativă (rar, exclusiv expresivă) și se constituie într-o singură funcție sintactică (rar, exclusiv expresivă) în limitele propoziției [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, vol. II, București, 2002, p. 984].

De exemplu: *Nu știu alții cum sînt, dar eu, cînd mă gîndesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești..., parcă-mi saltă și acum inima de bucurie!* (I. Creangă) / *eu*, pronume în N., subiect, nu are predicatul *mă bucur*, deci nu se află în limitele propoziției concrete, este parte de propoziție.

Prin **enunț** se înțelege o secvență fonică (un flux sonor), limitată prin *pauze* și caracterizată printr-un contur *intonațional* și care poartă o anumită *informație* semantică, reprezintă deci o *comunicare* [V. Guțu-Romalo, *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, București, 1973, p. 29].

Enunțul este o comunicare întreagă, de-sine-stătătoare, care poate fi înțeleasă de cititor sau care poate fi percepută ca atare de către acesta, chiar dacă el nu înțelege lexical toate cuvintele ei [Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*, București, 1998, p. 18].

Enunțul este o unitate sintactică independentă, cuprinsă între pauze, conturată intonațional și formată din una sau mai multe propoziții [Gh. D. Trandafir, *Probleme controversate de gramatică a limbii române actuale*, Craiova, Scrisul Românesc, 1982, p. 71].

Am rezervat pentru termenul **enunț** statutul de termen ținând de cunoașterea empirică și l-am folosit pentru a denumi entități sintactice ce țin de nivelul ontic, care sunt, de fapt, unități de comunicare [I. Ețcu, *Sintaxa elementară a limbii române. Introducere în sintaxologie*, Chișinău, 2000, p. 57].

Enunțul este unitatea de bază a limbii în desfășurarea ei ca act de comunicare și cunoaștere, care se caracterizează prin:

- unitate de înțeles (componentele planului său semantic se înscriu în continuitate și simultaneitate pe temeiul principiului coerenței);
- unitate de structură (termenii componenți dezvoltă între ei relații sintactice în temeiul coerenței logico-semantice și al coeziunii structurale);
- unitate prozodică (este delimitat prin pauze și are o singură desfășurare intonațională) [D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, p. 353].

Așadar, observăm: *conceptul de enunț* corespunde *propoziției și frazei* din terminologia consacrată.

Fraza este o unitate sintactică superioară, care este alcătuită din două sau mai multe propoziții gata constituite, cu condiția ca acestea să contracteze între ele cel puțin unul dintre raporturile sintactice posibile în frază în română [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, vol. II, București, 2002, p. 883].

Fraza este unitatea de bază de-sine-stătătoare caracterizată prin prezența în structura ei a două sau mai multe predicate, a două sau mai multe propoziții, legate între ele prin conținut [Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*, București, 1998, p. 25].

Fraza se caracterizează prin următoarele trăsături:

- este o unitate sintactică superioară de comunicare;
- conține două sau mai multe propoziții, dintre care unele sînt independente din punct de vedere gramatical și comunicativ (propozițiile principale), iar altele sînt relativ independente din punct de vedere comunicativ (propozițiile subordonate);

- luate separat, propozițiile din cadrul frazei sînt sinsemantice (nonsemantice), deoarece sensul unei propoziții e condiționat de sensul altei propoziții.

Unitatea sintactică alcătuită din două sau mai multe propoziții independente una față de alta din punct de vedere gramatical și intonațional se numește **frază formată prin coordonare** (*Elevul învață bine și participă la întrunirile științifice*).

Unitatea sintactică alcătuită din două sau mai multe propoziții independente din punct de vedere gramatical și din propoziții subordonate se numește **frază formată prin subordonare** (*Studentul ia note bune, cînd studiază temele*).

Din punct de vedere *al raporturilor sintactice*, ce se stabilesc între propozițiile frazei, deosebim:

Fraze formate prin coordonare, care conțin numai propoziții principale în raport de coordonare.

În timpul liber, *citesc cărți și lucrez la calculator*.

Fraze formate prin subordonare, care conțin o propoziție principală și una sau mai multe propoziții subordonate. Propozițiile subordonate pot fi: *omogene, neomogene și consecutive*.

De exemplu:

De la părinți am învățat *cum să-i respect pe cei vîrstnici, cum să-mi iubesc limba și neamul*.

Cînd am venit acasă, el povestea cum s-a făcut director.

Am cumpărat casa *care ne-a plăcut tare mult, de cînd am văzut-o*.

Textul este o unitate sintactică superioară care are în structură două sau mai multe fraze gata constituite... fiind obligatorie contractarea unui raport sintactic între aceste elemente constitutive [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxă*, vol. II, București, 2002, p. 883].

Textul este unitatea lingvistică superioară propoziției sau frazei [I. Diaconescu, *Sintaxa limbii române*, București, Editura Enciclopedică, 1995, p. 219].

III. Tipologia propozițiilor

În limba română, propozițiile se clasifică:

A. după scopul comunicării

1. **asertive** (*Mi s-a spus că voi merge la conferință*)
2. **interogative** (*Ce vrei să-mi spui?*)
3. **imperative** (raportul emițător, mesaj, destinatar; raportul e dominat de destinatar: *Dormi! Nu spera!*)
4. **exclamative** (raportul emițător, mesaj, destinatar; raportul e dominat de emițător: *La mulți ani, Ioane! Vai de mine și de mine!*) [D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, 2002, p. 357].

1. **enunțiative**
2. **interogative**
3. **imperative** [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, vol. II, Iași, 2002, p. 935-952].

1. **enunțiative**
2. **interogative** [Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*, București, 1998, p. 55].

1. **enunțiative**
2. **interogative**
3. **imperative**
4. **exclamative** [*Gramatica limbii române*, vol. II., *Enunțul*, București, 2005].

B. după structură

1. după absența sau prezența părților secundare:
 - a. **propoziții simple** (*Copacii înfloresc; Fructele sînt coapte.*)
 - b. **propoziții dezvoltate** (*Fructele pomilor sînt coapte; Copiii culeg flori frumoase.*)

2. după absența sau prezența ambelor părți principale:

- a. **propoziții monomembre** (*Plouă. Ninge. Se înserează.*)
- b. **propoziții bimembre** (*Mergi prea încet. Știe lucruri frumoase.*)

3. după existența sau inexistența în structura lor a unui verb la un mod predicativ:

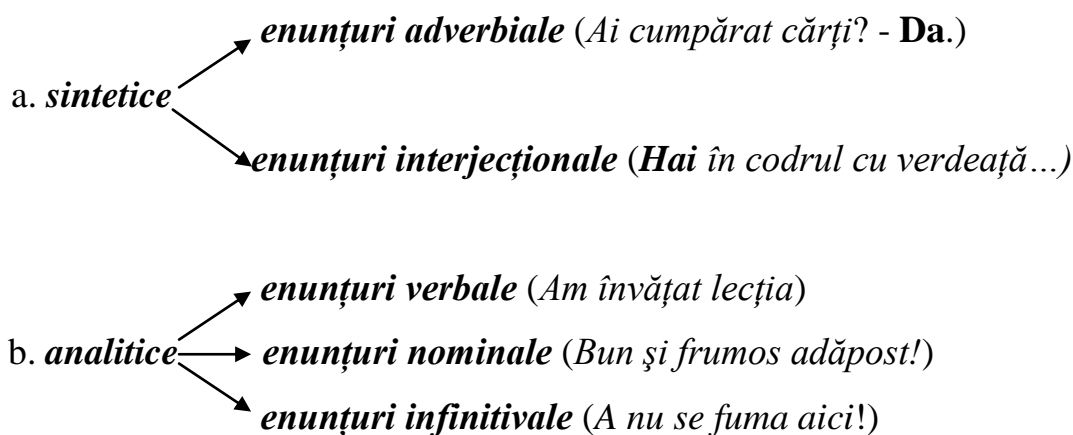
- a. **propoziții verbale**
- b. **propoziții nominale** (*Primăvară! Nimeni pe stradă!*) [Gh. Constantinescu-

Dobridor, *SLR*, 1998, p. 64-68].

1. **enunțuri situaționale**

- a. **enunțuri-fragment** (*A fost pe aici !/Când ?* [a fost pe aici])
- b. **enunțuri eliptice** (*Trecere pietoni* [Aici este])

2. **enunțuri autonome**

[D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, 2002, p. 354- 355].

Memoria tenete!

Propoziția monomembră / bimembră

Monomembră este propoziția în care una din părțile principale lipsește.

Se clasifică în:

1. **monomembră cu predicat (impersonală)**

Ninge. Se desprimăvărează.

Predicatul propoziției impersonale stă întotdeauna la pers. III și poate fi exprimat prin:

- verbe impersonale (*se întunecă, se desprimăvărează* etc.)
- verbe personale reflexive (*se cere, se vede, se vorbește* etc.)
- verbe personale nereflexive (*a miroși, a reieși* etc.)

2. monomembră cu subiect (nominativă)

Cer senin. Dimineață caldă.

Propoziția nominativă poate fi clasificată în:

- **calificativă** (*Frumos băiat!*)
- **imperativă** (*La masă ambii!*)
- **demonstrativă** (*Iată caietul*)
- **numitoare** (*revista Semn*)
- **evocativă** (*Pădure, verde pădure...*)

[Gramatica limbii române, vol. II. Enunțul, București, 2005].

Bimembră este propoziția în care sînt ambele părți principale sau pot fi ușor subînțelese.

Se clasifică în:

1. **personală hotărîită** (subiectul poate fi exprimat sau neexprimat (subînțeles sau inclus): *Studentii au participat la conferința științifică. Au ocupat locuri premiante.*
2. **personală nehotărîită** (subiectul este necunoscut și se exprimă prin pers. III): *Pe Ion l-au chemat la director.*
3. **personală generalizatoare** (subiectul nu este exprimat, predicatul este la pers. II): *Nu săpa groapă altuia.*

Propoziția simplă/ dezvoltată

Propoziția alcătuită din una sau din ambele părți principale (fără părți secundare) se numește **simplă (nedezvoltată)**.

Eleva scrie. Studentul învață.

Propoziția alcătuită din părți principale și părți secundare se numește **dezvoltată**.

Eleva scrie un eseu. Studentul învață temele.

Propoziția completă/ incompletă (eliptică)

Propoziția care exprimă un înțeles deplin se numește ***completă***.

Studentul se pregătește de ore.

Propoziția în care sînt omise unele părți ale ei este ***eliptică***.

- *Cîți ani ați studiat la facultate?*

- ***Cinci.***

IV. Tipologia raporturilor (relațiilor) sintactice

Prin *raporturi sintactice* înțelegem relațiile/ legăturile – marcate lingvistic – ce apar la nivelul unităților sintactice (propoziția, partea de propoziție, fraza, substitutul de propoziție/ frază, textul) [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxă*, vol. II, București, 2002, p. 1122].

Relațiile sintactice sînt interpretarea lingvistică a unor raporturi logice, prin care se reflectă în planul gîndirii conexiuni extralingvistice, *extrinseci* (între obiecte) și *intrinseci* (interioare *obiectelor*, de tipul: *parte-întreg*, *conținut-formă*, *substanță-calități*, *statice sau dinamice* etc.) [D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, 2002, p. 330].

Relațiile sintactice se stabilesc între unități de aceeași importanță: între două subiecte / propoziții subiective, între două atribute / propoziții atributive etc. sau între unități de importanță inegală: verb – complement / propoziție completivă etc.

Deosebim **următoarele tipuri** de relații sintactice:

1. *relația de dependență*.
2. *relația de nondependență sau de coordonare*.
3. *relația de echivalență sau apozitivă* [*Gramatica limbii române*, vol. II. *Enunțul*, București, 2005, p. 16-24].

1. *raportul de inerență* (*Copiii învață. Noi luptăm.*)
2. *raportul de coordonare* (*Elevii citesc lecția și povestesc fragmente.*)
3. *raportul de subordonare* (*Am cumpărat o carte ce mă interesa.*)
4. *raportul mixt* (*Năpădiră asupra lui și-l loviră cu bolovani și cu ce-au mai apucat.*)
5. *raportul explicativ* (*Maria, profesoara, a plecat.*)
6. *raportul de dublare* (*Maria citește bucuroasă.*)
7. *raportul de incidență* (*Nicu – așa îi spunem fratelui meu – s-a căsătorit.*) [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, 2002, p. 1112-1243].

1. *relația de interdependență*
2. *relația de dependență*

3. *relația de coordonare*
4. *relația intermediară explicativ-justificativă* (*E frig, pentru că nu-i nimeni pe stradă.*)
5. *relația apozitivă*
6. *relația de incidență* [A. Merlan, *Sintaxa limbii române. Relații sintactice și conectori*, Iași, 2001, p. 7-283].

1. *raportul de coordonare*
2. *raportul de subordonare*
3. *raportul apozitiv*
4. *raportul predicativ* (dintre subiect și predicat) [Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*, București, 1998, p. 80-88].

1. *relația de coordonare*
2. *relația de subordonare*
3. *relația mixtă bipropozițională* (*Mi-a rămas în minte din pricina figurii lui deosebite și pentru că atunci am auzit întâia lui povestire.*)
4. *relația apozitivă*
5. *relația zero* (sau incidentă! –n.n.)
6. *relația de interdependență* [Gh. Trandafir, *Probleme controversate de gramatică a limbii române actuale*, Craiova, 1982, p. 11].

Coordonarea este relația ce se stabilește între unități sintactice de aceeași importanță, care nu depind nici semantic, nici structural una de cealaltă. De exemplu: *zîmbete și flori; frumoasă, dar tristă; ba un vers, ba un cântec* etc.

Relația de coordonare se poate stabili:

a) la nivel propozițional:

- între elementele constitutive ale părților de propoziție multiple (subiecte multiple, nume predicative multiple, atribute multiple):

Studentii și profesorii sînt antrenați în procesul de instruire.

Fata împăratului era harnică, frumoasă și înțeleaptă.

Vremea e frumoasă, dar rece.

- între părți de propoziție secundare (complemente directe, indirecte și circumstanțiale):

El studiază dreptul și filozofia.

Le-au dăruit cadouri copiilor și părinților.

Vorbea calm și convingător.

b) la nivel frastic:

- între propoziții principale care nu depind una de alta:

Am participat la conferința științifică și am prezentat un referat.

Părinții își iubesc copiii, dar îi și pedepsesc.

- între propoziții interdependente (subiective, predicative):

Ceea ce știa și ce văzuse era foarte important.

Omul acela era cum nu mai văzuse și cum nu mai auzise nimeni.

- între propoziții subordonate:

Știm că va veni, dar va pleca repede.

Înțelesese de ce nu vine pe la ea și nu o deranjează.

Relația de coordonare se poate stabili nu numai între părți de propoziție sau numai între propoziții, ci și între o parte de propoziție și o propoziție, având aceeași funcție sintactică sau funcții sintactice diferite. Astfel, coordonarea se poate realiza:

- între un subiect și o propoziție subiectivă:

Maria și cine mai erau prezenți au participat la concurs.

Cărțile și ceea ce mai avea le-a lăsat la rude.

- între complementul indirect și propoziția completivă indirectă.

Îi povestise despre copii și despre ceea ce se întâmplase.

Am mers în oșpeție la părinți și la cine ne invitase.

- între un complement circumstanțial și o propoziție circumstanțială:

Nu puteam s-o suport nu numai pentru obrăznicie, dar și pentru că mă deranja permanent.

N-am venit la ore din cauza bolii și pentru că nu m-am pregătit.

- între un circumstanțial instrumental și o propoziție circumstanțială instrumentală:

L-au lovit cu arma și cu ce mai găsiseră pe acolo.

- între un complement circumstanțial de timp și o circumstanțială modală:

Vor da ajutor la vreme și cum se cuvine.

Relația de coordonare se realizează:

a) **prin joncțiune** care constă în îmbinarea unităților sintactice cu ajutorul conjuncțiilor coordonatoare (copulative, adversative, disjunctive, concludive).

*Bolnava scînci acoperindu-și ochii cu degetele **subțiri, prelungi și scheletice** (C. Petrescu).*

b) **prin juxtapunere (parataxă)**, adică prin alăturarea unităților sintactice de același fel (omogene).

*M-a privit **veselă, gînditoare, tăcută**. Vorbea **calm, răspicat, convingător**.*

Subordonarea este relația ce se stabilește între termeni de importanță inegală: *un regent* sau *determinat* și un *termen subordonat* sau *determinant*.

Relația de subordonare se realizează ca relație:

a) bilaterală sau de interdependență, relație care reprezintă o formă specială de dependență între doi termeni care se presupun reciproc. Acest tip de relație se stabilește între subiect și predicat.

b) unilaterală, relație care se realizează între doi termeni: unul care nu poate fi omis (regentul) și unul care poate fi omis fără să dezorganizeze comunicarea (subordonatul): *casă mare, vine repede* etc.

La nivelul propoziției, relația de subordonare se realizează prin **acord, rectiune și aderare**.

Acordul este legătura prin subordonare a cuvintelor în care cuvîntul determinativ ia forma de gen, număr și caz a cuvîntului determinat. În cazul acordului, cuvîntul determinat întotdeauna este un substantiv, iar cel determinativ poate fi un adjectiv (*roman interesant*), un pronume demonstrativ, posesiv sau nehotărît (*casa aceasta, casa mea, fiecare casă*), un numeral ordinal (*copacul al doilea*), un participiu sau gerunziu (*luna răsărită, luna răsărindă*).

Deosebim trei feluri de acord:

a) **gramatical** (total și parțial), b) **semantic** și c) **prin atracție**.

Acordul gramatical este o astfel de relație sintactică cînd cuvîntul determinativ ia forma de gen, număr și caz a cuvîntului determinat.

Acordul gramatical total se stabilește când cuvântul determinativ se acordă în gen, număr și caz cu cuvântul determinat: *buze tremurînde, crengi înflorite; poveștile acestea*).

Acordul gramatical parțial se stabilește între subiect și predicat. Predicatul verbal se acordă cu subiectul în număr și persoană.

Iar copilașii veseli cu pieptul dezgolit.

Aleargă-i sar în cale și-i zic:

Bine-ai sosit!

(V. Alecsandri)

Recțiunea este relația sintactică când un cuvânt cere de la determinantul său o anumită formă de caz oblic cu sau fără prepoziție.

În dependență de *categoria morfologică a cuvântului determinat*, deosebim:

- a) **recțiune verbală**: când cuvântul (determinat) este verb: *a intra în casă, a rezolva o problemă*.
- b) **recțiune nominală**: când cuvântul (determinat) este un nume: *pornirea trenului, o lecție de gramatică*.

Din punct de vedere al *gradului de subordonare dintre cuvântul determinat și determinativ* deosebim:

- a) **recțiune puternică**, când cuvântul determinant se leagă de cel determinat numai cu o anumită prepoziție sau fără prepoziție: *a se îmbrățișa cu cineva, a da fratelui o scrisoare* etc.
- b) **recțiune slabă**, când cuvântul determinant se leagă de cel determinat numai cu ajutorul prepozițiilor: *a cădea din, pe, de pe, peste ceva* etc.

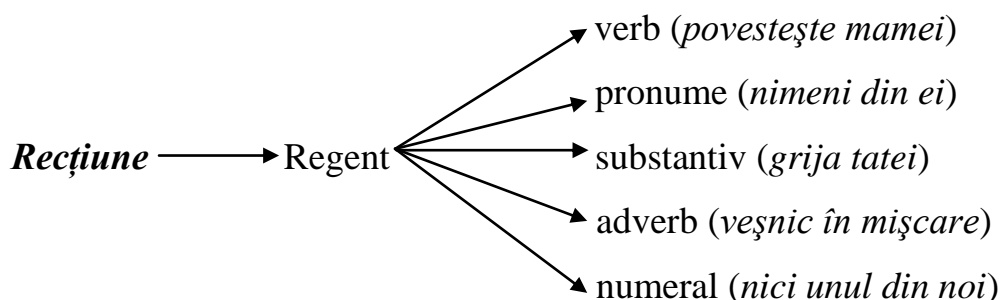
Datorită *naturii morfologice a cuvântului determinat*, recțiunea poate fi:

- **substantivală**: *gîndul mamei, viitorul copilului*;
- **pronominală**: *nimeni din noi, fiecare dintre ei*;
- **adverbială**: *departe de tine, veșnic în mișcare*;
- **numeralică**: *nici unul din patru*;
- **verbală**: *povestește adevărul, scrie cărți*.

Din punct de vedere al *formei elementului determinativ*, recțiunea poate fi:

a) **neprepozițională** (*casa vecinei*)

b) **prepozițională** (*casă de piatră*).

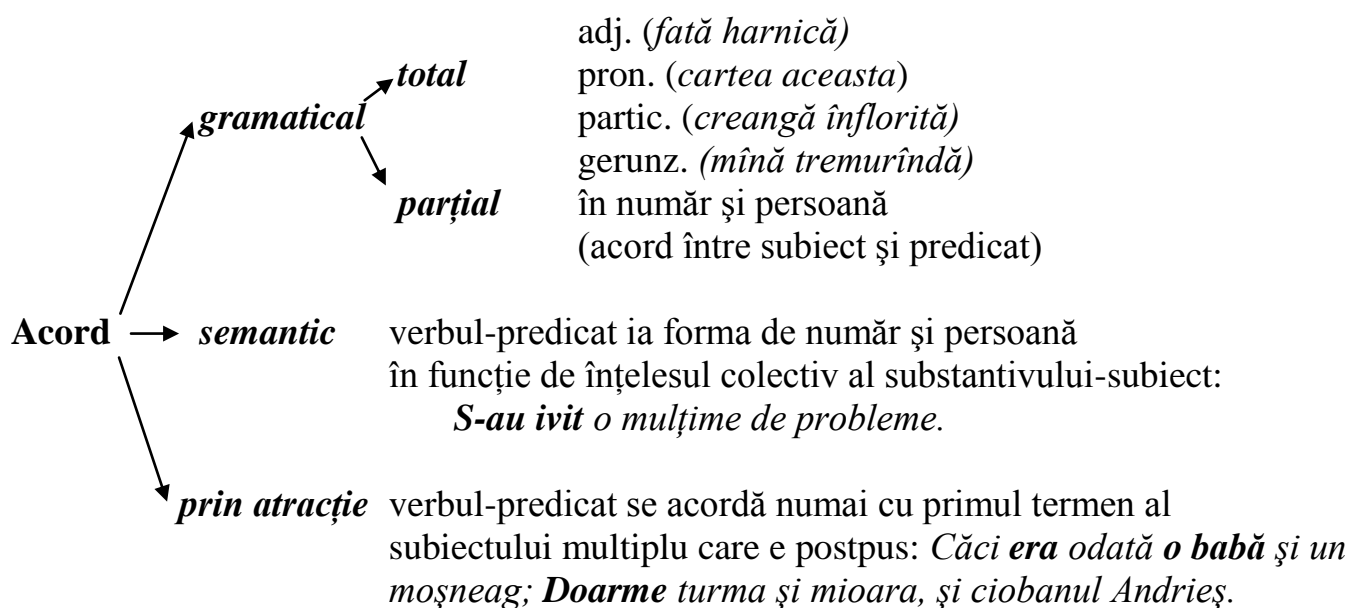

Aderarea este legătura prin subordonare, în care cuvântul determinativ se leagă de cel determinat numai după sens, fără a-și modifica forma gramaticală.

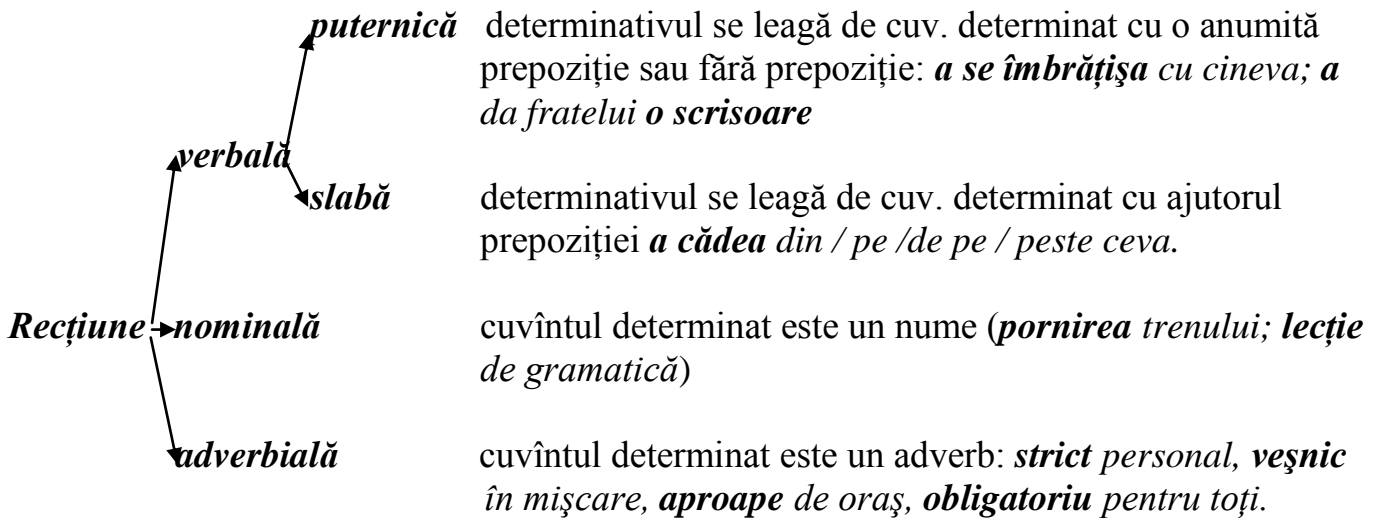
Cuvântul determinat poate fi un substantiv, un verb, un adjectiv (*ușor de zis; greu de făcut; mașină de spălat; plăcerea de a dormi* etc.), iar determinativul este un adverb (*a umbla repede, a scrie frumos*), un infinitiv (*dorința de a învăța*), gerunziu (*merge șchiopătând, venea plângând*), supin (*a terminat de scris*).

Memoria tenete!

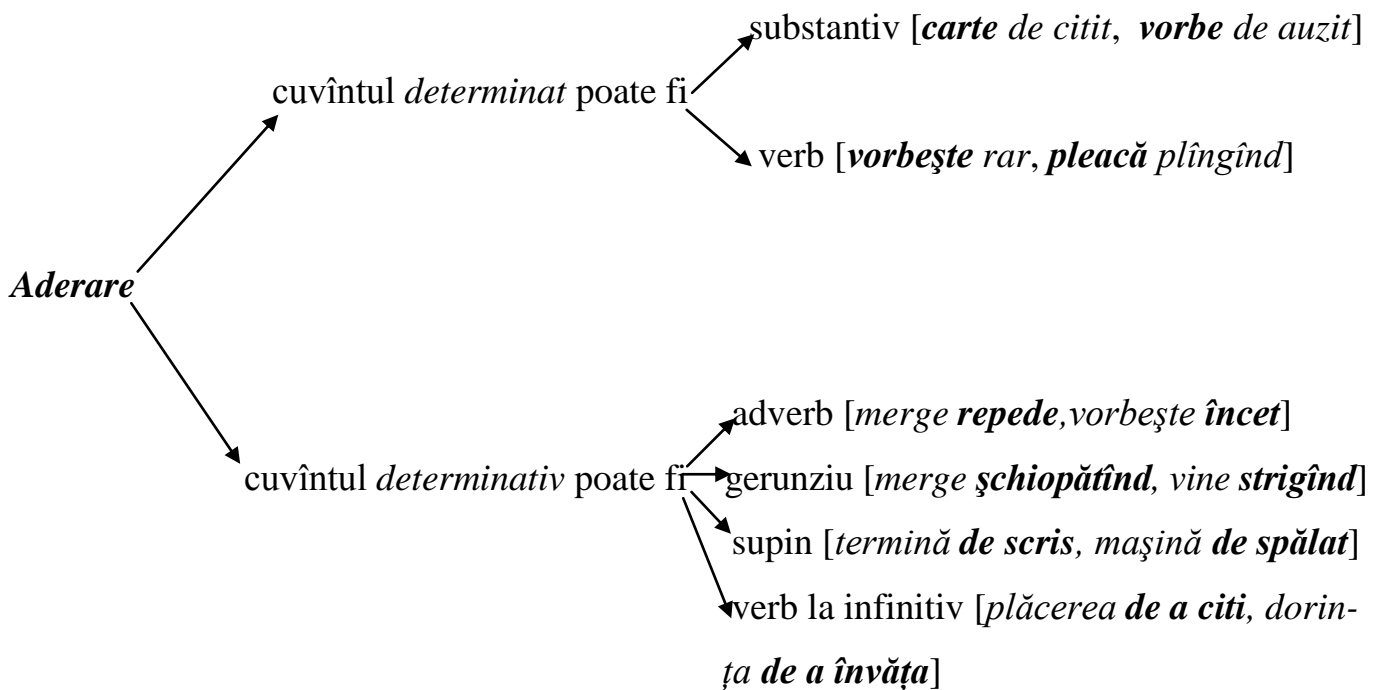
Acordul este legătura prin subordonare a cuvintelor în care cuvântul determinativ ia forma de gen, număr și caz a cuvântului determinat.

Reçtiunea este legătura prin subordonare în care cuvântul determinat cere de la cuvântul determinativ o anumită formă de caz (cu sau fără prepoziție).

Aderarea este legătura prin subordonare în care cuvântul determinativ se leagă de cuvântul determinat numai după sens, fără a-și modifica forma gramaticală.

V. Părțile principale ale propoziției

Subiectul

Subiectul este „partea de propoziție care arată cine săvârșește acțiunea exprimată de predicatul verbal sau cui i se atribuie o însușire ori o caracteristică exprimată prin numele predicativ”; „cînd predicatul este un verb la pasiv, subiectul arată pe cel care suferă acțiunea exprimată de predicat...” [GLR, vol. II, 1966, p. 87].

Subiectul apare ca o expansiune a verbului, deci ca o unitate sintactică dependentă, ca și complementul direct, dar, ca „element” al relației de „dependență bilaterală”, pe de o parte, suportă regimul cazual impus de verb (nominativul), iar, pe de altă parte, impune, prin acord verbului trăsăturile sale de expresie (numărul și persoana) [I. Diaconescu, *Sintaxa limbii române*, 1995, p. 260].

Funcția de **subiect** este aceea de „principal complement semantic al verbelor personale și al verbelor impersonale relativ” [D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, 2000, p. 385].

Subiectul „impune verbului predicat sau din structura predicatului mărcile sale de persoană, de număr și de gen”, despre el „se comunică ceva prin intermediul predicatului”, „este elementul cunoscut de interlocutor” și „reprezintă punctul de plecare (logico-semantic) al relației de interdependență, precedînd predicatul” [A. Merlan, *Sintaxa limbii române. Relații sintactice și conectori*, Iași, 2001, p. 37-38].

Subiectul propoziției este partea de propoziție *principală* – imaginabilă numai în legătură cu predicatul (ceea ce înseamnă că există doar în propoziția bimembră) și concretizabilă principial doar în „nume” – despre care se face o comunicare prin *predicat* și cu care (ca expresie a raportului de inerență) se acordă „predicatul” în categoriile gramaticale comune părților de vorbire prin care se exprimă aceste două părți principale ale propoziției (subiectul și predicatul) [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, 2002, p. 1256].

I. Subiectul se clasifică în *gramatical* și *logic*.

Subiectul gramatical poate indica:

- a) agentul acțiunii: *Elevul citește o carte;*
- b) purtătorul unei însușiri sau caracteristici, exprimate de numele predicativ: *Copila era veselă;*
- c) un obiect asupra căruia se răsfrânge acțiunea verbului-predicat dintr-o construcție pasivă: *Cartea este citită de student etc.*

Subiectul logic este obiectul gândirii noastre. De cele mai multe ori, subiectul logic corespunde cu cel gramatical (*Ion citește; Pasărea zboară etc.*). Există însă și **cazuri specifice de utilizare a subiectului logic**:

a) În construcții cu verbul-predicat la diateza pasivă, subiectul logic (agentul acțiunii) e reprezentat prin complementul de agent al propoziției, aflat la cazul acuzativ. La transformarea construcției active, fostul subiect logic devine subiect gramatical, iar fostul subiect gramatical devine obiectul direct.

Fata moșneagului era horopsită de mama vitregă și de sora cea de scoarță (I. Creangă). Subiectul gramatical e substantivul *fata*, iar subiectul logic substantivele *de mamă* și *de soră*, agenții acțiunii.

b) Subiectul logic apare și în propoziții impersonale, ce indică diferite stări fiziologice (*mi-e foame, mi-e sete, mi-i somn, ni-i a mânca etc.*). În aceste propoziții subiectul logic e redat prin pronumele personal în D (*mi*), care indică și persoana (*mi-e foame = eu sînt înfometat*).

c) Subiectul logic, redat prin pronumele personale în cazul dativ, se mai întâlnește și în propoziții de tipul: *îi merge bine, le vine a râde, îi este frig, îți vine a plînge etc.*

II. Subiectul gramatical se clasifică în *simplu* și *compus*.

Subiectul simplu poate fi exprimat prin:

1. Substantive (comune sau proprii la cazul N):

Copiii sînt cele mai scumpe podoabe ale unei femei.

2. Substantiv la cazul G. sau A.

Ai casei credeau că toți au plecat.

S-au adunat cu toții în jurul mesei să-l cinstească cu o vorbă bună.

3. Pronume (personale, demonstrative, posesive, nehotărîte, negative) la cazul N.: **Fiecare** este făuritorul soartei sale. **Acesta** își aminti că trebuie să plece. **Nimeni** nu-ți poate înlocui părinții.

4. Adjective sau participii adjectivizate: **Tot pățitul** este priceput. **Leneșul** mai mult aleargă. **Zgîrcitul** mai mult păgubește.

5. Numerele substantivizate: **Șapte** pe unul nu-l așteaptă. **Șase** este un număr par.

6. Verb la infinitiv: **A trăi** înseamnă a lupta. **A iubi** înseamnă viață.

7. Adverb substantivizat: **Binele** nu se uită niciodată. **Răul** se ține minte.

8. Părți de vorbire auxiliare substantivate (prepoziție, conjuncție, particulă, interjecție): **Ori** e o conjuncție coordonatoare disjunctivă.

Subiectul compus poate fi exprimat prin:

a) Îmbinări din două sau mai multe substantive ce denumesc instituții, organizații obștești, asociații etc.: **Universitatea de Stat „Alec Russo”** joacă un rol important în pregătirea cadrelor pedagogice din Republica Moldova. **Romanul „Adela”** l-am recitat de câteva ori.

b) Substantiv sau pronume la c. N. și un alt substantiv sau pronume la cazul A. cu prepoziția *cu* (uneori înaintea prepoziției *cu* apare și conjuncția *și*): **Eu și cu Maria** vom participa la olimpiadă. **Mama și cu tata** sînt cele mai scumpe ființe din lume.

c) Numeral sau pronume la cazul nominativ și un alt substantiv sau pronume la cazul acuzativ cu prepozițiile *de*, *din*, *între*: **Mii de fluturi** roiau în văzduh. **Fiecare dintre voi** se gîndește la ziua de mîine.

După prezența sau absența expresiei sale lexicale, subiectul se clasifică în *subiect exprimat* și *subiect neexprimat*.

Subiectul exprimat poate fi:

- **simplic** (alcătuit numai dintr-o parte de vorbire cu sens lexical suficient): **Părinții** își iubesc copiii.

- **multiplu** (alcătuit din două sau mai multe părți de vorbire cu sens lexical suficient, aflate în raport de coordonare): **Copiii și părinții** alcătuiesc o familie.

- **complex** (alcătuit dintr-o parte de vorbire cu sens lexical suficient, precedată de un adverb de mod, de precizare, de întărire etc.): **Chiar Maria** a plecat la olimpiadă. **Numai Maria** a pregătit tema.

Subiectul neexprimat se caracterizează prin absența expresiei sale în propoziție. El poate fi dedus din forma verbului-predicat sau se conține în propoziția care-l anticipă. Subiectul neexprimat poate fi clasificat în:

- **inclus** este subiectul forma căruia se conține în desinențele verbului-predicat:

Citește romanul și vei descoperi o nouă viziune asupra lucrurilor.

- **subînțeles** e subiectul forma căruia e cunoscută din propozițiile anterioare și e reprezentat prin pronumele personal de persoana a III-a singular și plural.

Ana a învățat bine tema. Este o elevă harnică.

Memoria tenete!

Subiectul se clasifică în:

- **simplic**

- **compus**

Subiectul simplic este alcătuit dintr-un singur cuvânt la cazul Nominativ.

Subiectul simplic poate fi exprimat prin:

- substantiv (**Colegii** mei se pregătesc de concurs)

- pronume (**Ai** mei s-au întors acasă)

- numeral (**Ambii** au luat examenul pe 10)

- verb la infinitiv (**A iubi** înseamnă a trăi)

- adverb substantivizat (**Răul** nu se uită).

Subiectul compus este alcătuit din mai multe cuvinte care au un singur sens noțional. Subiectul compus poate fi exprimat prin:

- o îmbinare de cuvinte (**Republica Moldova** e un colț de rai).

- substantiv sau pronume la caz. N.+ un substantiv sau pronume la caz. Ac. cu prepoziția *cu* (**Eu și cu fiica mea** sîntem cele mai bune prietene).

- numeral sau pronume la cazul N. + substantiv sau pronume la caz. Ac. cu prepozițiile *de, din, dintre* (**Sute de colegi** activează ca profesori).

Subiectul exprimat/ neexprimat

Subiectul exprimat poate fi:

- ***simplu***: ***Părinții își iubesc copiii.***
- ***multiplu***: ***Copiii și părinții alcătuiesc o familie.***
- ***complex***: ***Chiar Maria a plecat la olimpiadă.***

Subiectul neexprimat poate fi:

- ***inclus*** (forma se conține în desinențele verbului-predicat): ***Iubiți-vă țara și neamul.***
- ***subînțeles*** (forma e cunoscută din propozițiile anterioare): ***Ion a citit romanul. Va putea să-l analizeze.***
- ***inexprimabil*** (caracteristic verbelor impersonale ce exprimă fenomene ale naturii):
Tună. Fulgeră.

Predicatul

Predicatul este partea principală a propoziției care spune ceva despre subiect: ce face, ce este, cum este obiectul sau fenomenul al cărui nume servește drept subiect al propoziției [GA, vol. II, p. 95].

Predicatul este partea principală a propoziției prin care se spune ceva despre subiect, arătându-se ce face, cum este sau ce (cine) este subiectul [V. Șerban, *Sintaxa limbii române*, București, 1970, p. 91].

Predicatul este partea principală de propoziție care arată ce face, cine este, cum este subiectul sau ce se spune despre subiect [M. Goian, *Limba română. Probleme de sintaxă*, București, 1995, p. 43].

Predicatul primește de la subiect persoana, numărul, uneori și genul; predicatul comunică ceva despre subiect [A. Merlan, *Sintaxa limbii române. Relații sintactice și conectori*, Iași, 2001, p.55].

Pentru poziția sintactică **predicat**, definitorie este realizarea printr-un verb la un mod personal; orice formă verbală personală constituie un predicat și nu poate satisface nici o altă poziție sintactică [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, 2002, p. 1289].

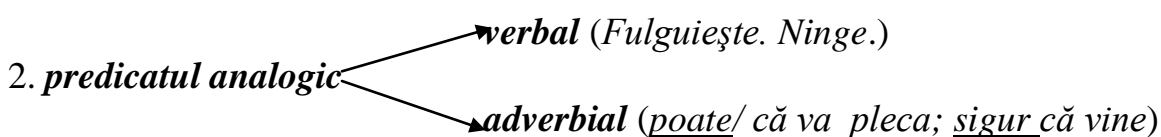
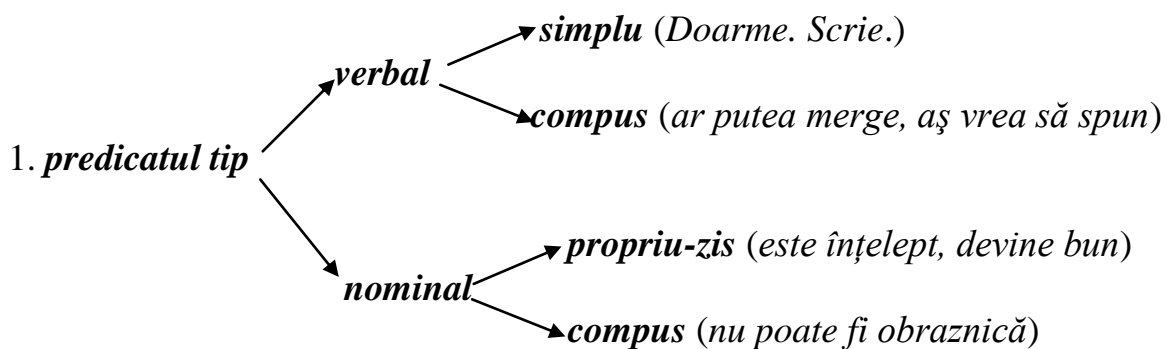
Definițiile propuse se bazează pe *informație semantică* și pe *informație gramaticală*.

Definițiile semantice vizează numai judecățile transmise prin propoziția bimembră, în care atât predicatul, cât și subiectul se realizează la nivelul propoziției. Aceasta pentru că, definind predicatul prin subiect, este normal ca în propozițiile date să existe subiectul.

Definițiile gramaticale țin de situațiile când predicatul e exprimat printr-un verb la un mod personal, considerându-se predicative doar modurile verbale personale care nu sînt dependente.

Ambele definiții luate separat nu sînt adecvate pentru funcția sintactică de predicat.

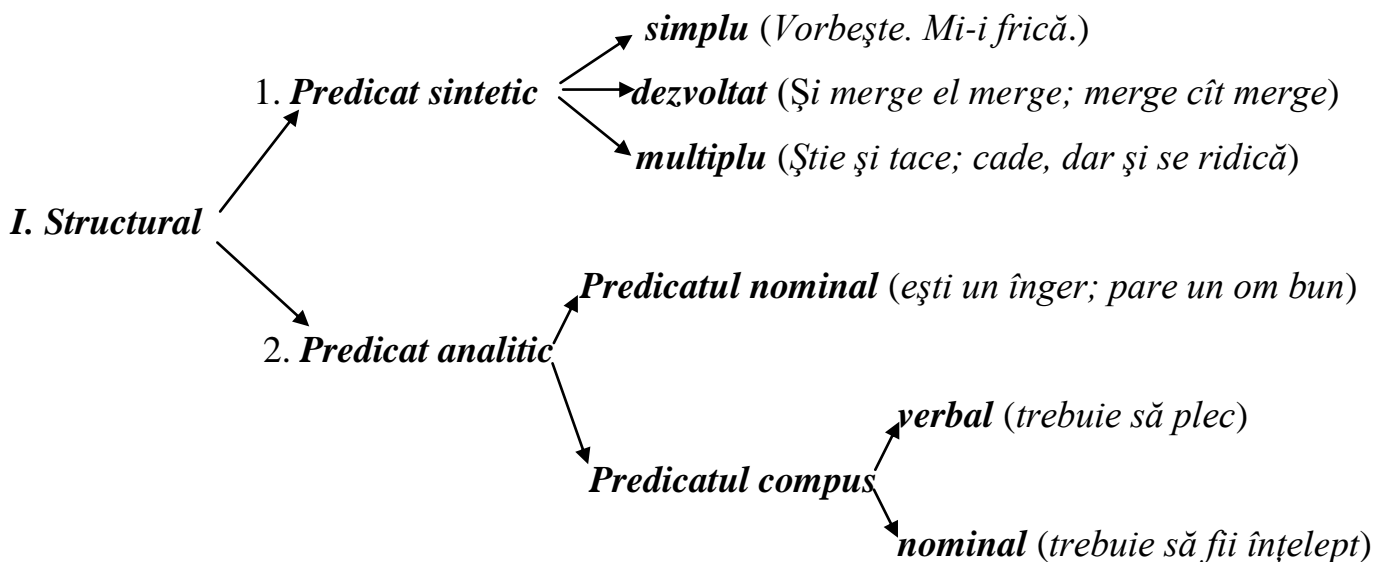
În acest sens, C. Dimitriu consideră necesară o clasificare a realizărilor funcțiilor sintactice de predicat în tipuri de predicat:

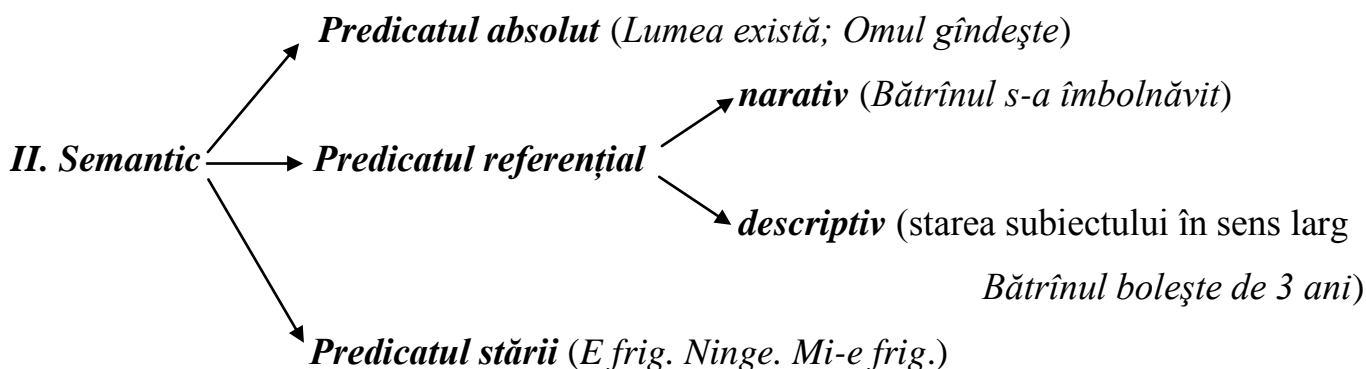

3. **corespondentul/ echivalentul semantic al predicatului** – propoziția predicativă (*Mama mea e/ cum e o zână bună*) [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, 2002, p. 1286-1325].

În gramatica românească, predicatul poate fi clasificat, după natura morfologică a expresiei sale, în:

1. **Predicat verbal** (*simplu și compus*)
2. **Predicat nominal**
3. **Predicat adverbial**
4. **Predicat interjecțional** [V. Șerban, *Sintaxa limbii române*, București, 1970, p. 92-115]

[D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, 2000, p. 369- 385]

1. **predicatul semantic** este predicatul care stabilește o relație determinată între două sau trei entități (*Este un vinovat. El este Ion. Copilul rîde.*)

2. **predicatul sintactic** este centrul unui grup sintactic așezat într-o poziție semantic predicativă (GV), dar și centrul unui grup în poziție de nume predicativ (NP). Predicatele sintactice cer asocierea cu actanți/ argumente (*Agent, Pacient, Experimentator, Sursă, Țintă, Locativ, Beneficiar*).

3. **predicatul al enunțării** este predicatul care la calitatea de predicat semantico-sintactic și trăsătura predicativității, trăsătură legată de enunțare, de nivelul pragmatic. (*Ion învață lecția*).

[*Gramatica limbii române. Enunțul*, vol. II, București, Editura Academiei Române, 2005]

Predicatul verbal simplu

Predicatul verbal simplu atribuie subiectului o acțiune sau o stare, arată ce face subiectul sau ce se spune despre subiect [Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*, București, Editura Științifică, 1998, p. 135].

Predicatul verbal simplu conține un singur verb noțional, ceea ce înseamnă o singură informație semantică [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, 2002, p. 1294].

Predicatul verbal simplu poate fi exprimat prin:

- a) verb la unul din modurile personale: **Să fi venit** la mine, mergeam în ospeție.
- b) locuțiuni verbale și expresii frazeologice: *Omul să rămână om, adică să n-o ia razna împotriva altora* (M. Preda);
- c) blocuri formate din reluarea verbului (sau a interjecției): *Iar Trăsnea ... rabdă el cât rabdă...* (I. Creangă)
- d) blocuri formate din verbele *a lua*, *a se apuca* + *și* + *un verb* la unul din timpurile modului indicativ. Primele elemente ale blocului, verbele *a lua*, *a se apuca* își pierd sensul și indică markerii gramaticali (persoana, timpul etc.), imprimând verbului al doilea o idee de început al acțiunii: *Pe la cântatul cocoșilor, se ie Sfînta Duminică împreună cu Harap Alb și se duc în pădurea Cerbului* (I. Creangă).
- e) blocuri formate dintr-un verb la supin, reluat de același verb la un mod personal, elementul al doilea comportînd indicii gramaticali: **De dormit nu dormea, de mîncat nu mînca** trăia ca neoamenii.
- f) interjecții cu valoare verbală: *Pupăza zbîrrr! pe o dugheană* (I. Creangă)
- g) forme verbale nepersonale: **A nu se rupe florile! A nu se face zgomot! De învățat de la pagina 5 la 25! De rezolvat primele trei exerciții!**
- h) adverbe cu valoare predicativă: **Firește** că voi veni.

Predicatul verbal compus

Predicatul verbal compus are în structură două verbe noționale, primul, semiauxiliar, al doilea, de bază, ceea ce înseamnă că transmite două informații semantice [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, 2002, p. 1294].

Predicatul verbal compus este alcătuit dintr-un verb semiauxiliar + un verb de bază.

Predicatul verbal compus, conform, structurii sale morfologice poate fi: *bimembru* și *trimembru*.

Predicatul verbal compus bimembru poate fi clasificat în ***predicatul verbal compus bimembru cu sens modal*** și ***predicatul verbal compus bimembru cu sens aspectual***.

I. A) PVC bimembru (PVCB) cu sens modal este alcătuit dintr-un verb semiauxiliar modal și un verb de bază (la conjunctiv, mai rar infinitiv, supin, participiu).

Verbele semiauxiliare modale pot arăta:

- a) posibilitatea: *a putea, a reuși, a izbuti, a (nu) fi în stare, a (nu) fi în putere* etc.:
Studentul acesta poate să învețe.
- b) necesitatea: *a trebui, a se cere, a se impune, a rămîne, etc.*: *Studentul acesta trebuie să învețe.*
- c) dorința: *a vrea, a voi, a dori, a pretinde, a se necăji, etc.*: *Studentul acesta dorește să învețe.*
- d) capacitatea: *a ști, a se pricepe, a se dumeri, a (nu) fi capabil, etc.*: *Studentul acesta știe să învețe.*
- e) stimularea: *a se face, a se preface, etc.*: *Studentul acesta se face a învăța bine.*
- f) confirmarea: *a se dovedi, a se arăta*: *Studentul acesta se arată a învăța bine.*
- g) îndrăzneală: *a îndrăzni, a se încumeta, a se îndura, a cuteza*: *Studentul acesta cuteză să învețe foarte bine.*
- h) preferința: *a prefera, a-i plăcea, a iubi* etc.: *Studentul acesta preferă să învețe bine.*

B) PVC bimembru (PVCB) cu sens aspectual este alcătuit dintr-un verb semiauxiliar aspectual și un verb de bază (la conjunctiv, supin, infinitiv).

Verbele semiauxiliare aspectuale indică:

- începutul desfășurării acțiunii (incoative): *a începe, a porni, a prinde, a se apuca, a se pune, a da, etc.: Studentul acesta a început a învăța bine.*

- continuarea desfășurării acțiunii (durative): *a continua, a prelungi, a urma, a se ține, etc.: Studentul acesta continuă să învețe bine.*

- terminarea desfășurării acțiunii (finitive): *a termina, a sfârși, a înceta, a conțeni, a mîntui, a isprăvi, a se opri, etc.: Studentul acesta a încetat să învețe bine.*

II. PVC trimembru (PVCT) este alcătuit din trei elemente componente: două semiauxiliare (unul modal, iar altul aspectual) și un verb de bază. Primul semiauxiliar are misiunea de a indica o modalitate a acțiunii de bază (*pot să încerc a desena*), cel de-al doilea semiauxiliar (aspectual) indică o modalitate aspectuală a acțiunii (*vreau să termin de scris*).

PVCT de tipul I are următoarea structură: primul semiauxiliar modal e din categoria celor ce exprimă o necesitate (a trebui); al doilea semiauxiliar modal poate indica o dorință (a dori), o posibilitate (a putea), o capacitate (a ști) etc.: *trebuie să știi a învăța, trebuie să poți citi etc.*

Tipul II al PVCT exprimă o modalitate aspectuală a acțiunii. Are următoarea structură: semiauxiliar modal + semiauxiliar aspectual + verb (la infinitiv sau conjunctiv): *trebuie să începem a vorbi; trebuie să continuăm a lucra.*

Tipul III al PVCT exprimă o idee aspectuală a modalității de efectuare a unei acțiuni. Structura predicatului este: semiauxiliar de aspect + semiauxiliar de mod + verb de bază: *continuă să poată a lucra, a început să vree a pleca, am terminat să doresc a cânta etc.*

Predicatul nominal

Predicatul nominal atribuie subiectului o însușire, o calitate sau o identitate, răspunzând la întrebările *cum este? ce este? și cine este?* [Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*, București, Editura Științifică, 1998, p. 135].

Predicatul nominal este întotdeauna divizibil în două subfuncții: copula (un verb morfosintactic sintetic) și numele predicativ (substantiv sau substitutele sale pronominale/numerale; adjectiv sau echivalentele acestuia) [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, 2002, p. 1302].

Sub aspect structural, pentru **predicatul analitic** este definitorie realizarea predicției printr-un *constituent analitic*, cu organizare bipolară: un component *verbal* – un verb *copulativ* și un complement *nominal* (*nume*: substantiv/ adjectiv/ pronume, adverb sau propoziție – dezvoltare a planului semantic al unui nume): **verb copulativ + nume predicativ** [D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, 2000, p. 375].

Cu „funcțiune de **verb copulativ** între subiect și **numele predicativ**” se pot folosi: pe de o parte, *a fi*, care nu participă cu conținutul lui noțional la formarea predicatului nominal (*Ion este student*); pe de altă parte, *a deveni*, *a ajunge*, *a se face*, *a ieși* etc., care „își păstrează parțial sensul lexical”, predicatul nominal din care face parte incluzând sensul lexical al copulativului respectiv (*Maria devine medic*) [*Gramatica limbii române*, vol. II, București, 1963, p. 206- 207].

Memoria tenete!

Predicatul nominal este alcătuit dintr-un verb copulativ sau semicopulativ și un nume predicativ. **PN = verb copulativ/semicopulativ + nume predicativ**

Verbele semicopulative se clasifică în:

a) **Verba deveniendi** (verbele devenirii) arată trecerea subiectului dintr-o stare în alta: *a deveni*, *a ajunge*, *a se face*, *a ieși* etc.: *Ea a devenit romantică*.

- b) **Verba constandi** (stării) arată rămînerea subiectului în aceeași stare: *a rămîne, a se menține etc.: Ea a rămas romantică.*
- c) **Verba declarandi** (declarației) arată că subiectul se declară în calitate de cineva sau ceva: *a se declara, a se proclama, a se alege, a se pune etc.: Ea s-a declarat romantică.*
- d) **Verba nominandi** (denominării) arată că subiectul capătă un nume: *a se numi, a-i spune, a boteza, a porecli etc.: Colegul meu își zice romantic.*
- e) **Verba considerandi** (considerării) arată că subiectul atribuie sau își atribuie diferite caracteristici: *a se considera, a se crede, a se socoti, a se număra etc.: Colegul meu s-a considerat romantic.*
- f) **Verba sentiendi** arată că subiectul se consideră posesorul anumitor caracteristici: *a se simți, a se ști, a se pomeni etc.: Colegul meu se știe romantic.*
- g) **Verba transformandi** (transformării) arată trecerea subiectului dintr-o stare în alta: *a se transforma, a se preface, a se schimba: Colegul meu se preface în romantic.*
- h) **Verba simulandi** (simulării) arată că subiectul simulează caracteristici, pe care nu le posedă: *a se face, a se preface, a simula etc.: Colega mea se preface romantică.*

Numele predicativ face parte din structura predicatului analitic și, după D. Irimia, poate fi: a) *simplu*, b) *dezvoltat*, c) *analitic*, d) *complex*, e) *propozițional* și f) *multiplu* [Irimia, 378-379].

a) **numele predicativ simplu** se realizează prin:

- adjectiv:

Studenta este deșteaptă.

- substantiv:

Podoabele mele sînt copiii.

- pronume:

Fata nu mai era ea.

- adverb:

El a rămas așa.

- infinitiv:

A iubi înseamnă a visa.

- interjecție:

Ea era phii!

b) **numele predicativ dezvoltat** se realizează prin sintagme alcătuite din cel puțin doi termeni autonomi lexical, antrenați într-o relație de dependență:

Arald, tînărul rege, e-un rege singuratic (M. Eminescu).

c) **numele predicativ analitic** e format din infinitivul unui verb copulativ și un nume (substantiv, adjectiv, pronume):

Toți par a fi îngîndurați.

Casele par a fi vechi.

d) **numele predicativ complex**, foarte rar, are o structură analogă cu numele predicativ analitic, cu deosebirea că infinitivul verbului copulativ intră în relație de complementaritate cu o propoziție:

Ion pare a fi rămas cum îl știam noi în studenție.

Ion pare + a fi rămas + cinstit

+ *cum îl știam noi*

+ *Noi îl știam cinstit*

e) **numele predicativ propozițional** (propoziția – nume predicativ) se caracterizează prin dezvoltarea unui nucleu predicțional/ propozițional propriu:

Fata moșneagului era cum nu mai văzuse nimeni.

f) **numele predicativ multiplu** este alcătuit din mai mulți componenți (unități lexicale autonome sau unități propoziționale), aflați în relație de coordonare copulativă sau adversativă:

Copilăria este veselă și nevinovată.

Fata moșneagului era frumoasă, dar săracă.

În continuare, ne propunem să precizăm trăsăturile distinctive ale verbelor semicopulative:

a) Semicopulativele stabilesc legătura dintre subiectul propoziției și numele predicativ, altfel spus, subiectului i se atribuie o caracteristică de către numele predicativ prin intermediul semicopulativelor.

b) Semicopulativele comportă marcherii gramaticali ai predicatului (persoana, numărul, timpul, modul).

c) Semicopulativele imprimă binomului predicativ o serie de nuanțe semantice, precizând caracteristicile ce i se atribuie subiectului: *Ion este deștept; Ion se consideră deștept.*

d) Fiecare semicopulativ manifestă anumite cerințe de ordin distributiv atât față de subiect, cât și față de numele predicativ. Astfel, unele semicopulative cer numai subiecte animate: *Ion se crede inteligent; Maria se ține mândră.* În același timp, semicopulativele sînt „neutre” față de caracteristica animat – inanimat: *Copilul se numește Ion; Mașina se numește „Riga”.*

Predicatul verbal-nominal

Predicatul verbal-nominal este alcătuit din semiauxiliare de mod (ori de aspect) + verb copulativ (sau semicopulativ) + nume predicativ.

PVN constituie o unitate lexico-semantică și funcțională, care se caracterizează prin următoarele trăsături:

a) primul verb indică marcherii gramaticali ai îmbinării (modul, timpul, persoana) și concomitent imprimă predicatului o coloratură modală sau aspectuală, și îndeplinește funcția de copulă, deoarece leagă partea a doua a îmbinării (PN) de subiectul propoziției.

b) verbul al doilea împreună cu numele predicativ redă conținutul material al îmbinării.

c) elementele componente ale structurii date au un subiect comun: Dacă (1) (tu) **vrei** (noi) **să fim amici** trebuie să **ascuți sfaturile mele**.

Memoria tenete!

Așa cum predicatul nominal e alcătuit dintr-un verb copulativ sau semicopulativ + nume predicativ, am putea spune că **PVN = verb semiauxiliar + PN**.

Deosebim două tipuri semantico-structurale de PVN: tipul I și tipul II:

A) Predicatul verbal-nominal de tipul I.

De tipul I sînt predicatul verbal-nominal care au în componența lor un verb semiauxiliar modal: **PVN = verb semiauxiliar modal + verb de legătură + nume predicativ**: *Ea trebuie să devină ascultătoare; El trebuie să fie harnic; Ei vor să fie oameni; Fata ține să ajungă medic; Ea putea să devină profesoară bună.*

B) Predicatul verbal-nominal de tipul II

De tipul II sînt PVN care au în componența lor un verb semiauxiliar de aspect, care indică începutul, continuarea sau sfîrșitul existenței unor situații, calități, stări etc. ale subiectului, care se conțin în partea a doua a predicatului verbal-nominal: *Fiica începe a fi obraznică și neascultătoare; Mama continuă să rămînă mereu tînără și frumoasă; Ea încetează să fie o enigmă pentru noi.*

Bibliografie selectivă:

1. Irimia D., *Gramatica limbii române*, Iași, Editura Polirom, 2000.
2. Merlan A., *Sintaxa limbii române. Relații sintactice și conectori*, Iași, Editura Universității „A. I. Cuza”, 2001.
3. Nagi R., *Sintaxa limbii române actuale. Unități, raporturi și funcții*, Iași, Institutul European, 2005.
4. Neagoe E., *Observații asupra definiției verbului copulativ* // CL, nr. 1, 1969, p. 95-97.
5. Neamțu Gh., *În problema „predicativului nominal”* // LR, nr. 5, 1978, p. 487-490.
6. Neamțu Gh., *Predicatul în limba română*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.
7. Secieru M., *Element predicativ suplimentar, nume predicativ sau cumul de funcții sintactice?* // Analele Universității „Șt. cel Mare”, Suceava, p. 112-117.

Elementul predicativ suplimentar

Partea secundară de propoziție cu dublă subordonare (față de verb și față de nume) ce exprimă o acțiune, o calitate, o însușire sau o caracteristică, simultană cu acțiunea exprimată de verb sau sugerată de interjecția predicativă și atribuită uneia sau mai multor persoane se numește *element predicativ suplimentar*.

Partea secundară de propoziție care însoțește un verb sau o interjecție predicativă și care face referire concomitent fie la verb, fie la un subiect, fie la un obiect direct sau indirect, exprimând o caracteristică a subiectului sau a obiectului, sau o acțiune simultană cu cea a verbului sau a interjecției predicative se numește *element predicativ suplimentar* [Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*, București, Editura Științifică, 1998, p. 252].

Poziția sintactică *predicativ suplimentar* poate fi definită ca fiind realizabilă printr-un *nominativ subordonat ocurent într-o structură derivată* [V. Guțu Romalo, *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, București, 1973, p. 146].

Funcția sintactică care determină un nume/ pronume, iar, pe de altă parte, un verb sau o interjecție și se exprimă prin adjective, substantive, pronume, propoziții etc. se numește *predicativ suplimentar* [D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, 2000, p. 486].

Predicativul suplimentar este o poziție sintactică facultativă, realizată în structuri ternare derivate, care se raportează sintactic și semantic concomitent la un verb (sau o interjecție predicativă) și la un nominal [*Gramatica limbii române. Enunțul*, vol. II, București, Editura Academiei Române, 2005, p. 295].

Atributul circumstanțial / completiv este partea secundară de propoziție care determină simultan un regent nominal (substantiv, pronume, numeral întrebuițat pronominal) și un regent verbal (verb, adjectiv, interjecție), exprimând caracteristici ale acestor regenți [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, 2002, p. 1489].

Realitatea sintactică concretă caracterizată prin coexistența la nivelul aceluiași termen a două funcții sintactice diferite: atribut sau apozitie și/ sau complement sau circumstanțial, impuse de doi regenți de tipuri diferite: *nume* și *verb*, sau de antecedent nominal și un regent de tip verbal care îl supraordonează, respectiv anteordonează simultan, se numește **cumul de funcții sintactice** [M. Secrieru, *Cumul de funcții sintactice (elementul predicativ suplimentar)*, Iași, Editura Polirom, 2001].

Memoria tenete!

I. conform naturii morfologice a mijloacelor de exprimare deosebim:

a) **EPS cu regent nominal:**

Fetița aleargă voioasă.

Ea vine ostenită.

b) **EPS cu regent verbal:**

Ion vine zîmbind.

Copilul adoarme plîngînd.

II. conform structurii mijloacelor de exprimare EPS poate fi:

a) **simplu** [*Îl vedeam obijduit.*]

b) **dezvoltat** [*Tăcea cu privirea pierdută în gol.*]

c) **multiplu** [*Îi văd speriați și nedumeriți.*]

Bibliografie selectivă:

1. Dimitriu C., *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, Institutul European, 2002, p.1489- 1492 (*atributul circumstanțial completiv*).
2. Hristea T., *În sprijinul elementului predicativ suplimentar*//SCL, nr. 1-2, 1998, p. 157-161.
3. Irimia D., *Gramatica limbii române*, Iași, Polirom, 1997, p. 486-491.
4. Rădulescu M., *Numele predicativ circumstanțial* // SG, vol. II, 1957, p. 121-129.
5. Secrieru M., *Cumul de funcții sintactice (elementul predicativ suplimentar)*, Iași, Editura Polirom, 2001.

VI. Părțile secundare ale propoziției

Atributul

Atributul este partea secundară de propoziție care determină un substantiv sau un substitut al lui și răspunde la întrebările *care? ce fel de? (al, a, ai, ale) cui? câți? câte?* [V. Șerban, *Sintaxa limbii române*, București, 1970, p. 148].

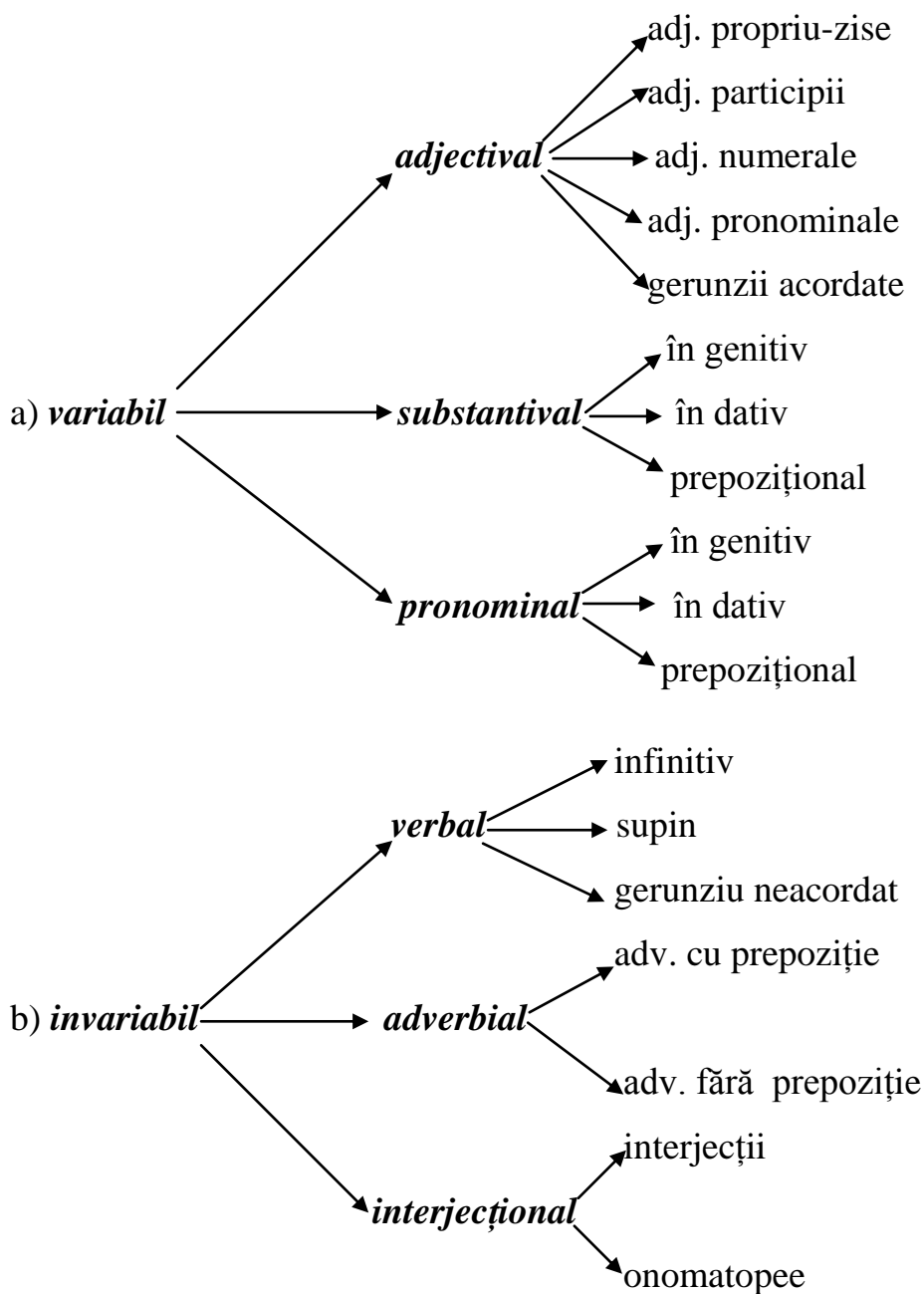
Atributul este partea secundară de propoziție care însoțește și determină un substantiv, un pronume, un numeral [Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*, București, Editura Științifică, 1998, p. 165].

Atributul, ca parte secundară de propoziție, în dependență obligatorie de un regent de tip nominal (substantiv, pronume, numeral întrebuințat pronominal) exprimă cele mai variate caracteristici semantice ale regentului: locul (pădurea *de acolo*), timpul (discuția *actuală*), modul (jocul *rapid*), cantitatea (vorba *multă*), agentul (activitatea *studentească*) etc. [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, 2002, p. 1342].

Din punct de vedere *semantic*, atributul poate fi:

- a) **calificativ** (*studentă inteligentă*)
- b) **de identificare** (*povestea de atunci*)
- c) **de clasificare** (*complementul de agent*)
- d) **de complinire** (*dispariția acestuia*)
- e) **descriptiv** (*fete tinere, cu părul răvășit*) [D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, 2000, p. 476-482].

Conform *părților de vorbire* prin care se exprimă, atributul poate fi:

[V. Șerban, *Sintaxa limbii române*, București, 1970, p. 149].

După felul cum se leagă cu cuvintele determinate, atributul se clasifică în **atribut acordat** și **neacordat**.

Atributul acordat se acordă în gen, număr și caz cu cuvântul determinat.

Atributul acordat se exprimă prin:

- a) adjective (*copil harnic, casă frumoasă* etc.);
- b) participii adjectivizate (*vorbă spusă, femeie supărată* etc.);
- c) pronume (*băiatul acesta, iubirea mea*);
- d) gerunzii adjectivizate (*inimi arzînde, oameni suferinzi* etc.);
- e) numerale (*trei minute, banca a doua* etc.).

Atributul neacordat nu se acordă în gen, număr și caz cu cuvântul determinat. El se leagă de cuvântul regent prin *recțiune* sau *aderare*.

Atributul neacordat se exprimă prin:

- a) substantive (*rochia mamei, carte a studentului* etc.);
- b) infinitive cu prepoziția *de* (*dorința de a învăța, încercarea de a spune* etc.);
- c) supine (*mașina de scris, curaj de invidiat* etc.);
- d) adverbe (*casa de alături, pragul de sus* etc.).

După structură, deosebim **atribut simplu, dezvoltat și multiplu**.

Atributul simplu este alcătuit dintr-o singură unitate:

Zgomotul puternic mă face să tresar.

Tînăra avea un zîmbet fermecător.

Atributul dezvoltat este alcătuit din mai multe unități:

Opoziția este aceea dintre nou și vechi.

Am mîncat borș de trei zile.

Atributul multiplu este alcătuit din două sau mai multe unități legate prin conjuncții coordonatoare:

Glasul aspru și ciudat impresionează.

Ochii ei mari și albaștri luceau ca două stele.

Atributul poate fi antepus, cît și postpus cuvîntului regent.

Unii oameni uită binele făcut.

Apreciem contribuția fiecăruia.

Bibliografie selectivă:

1. Bărbuță I. ș.a., *Gramatica practică a limbii române*, Chișinău, 2006, p. 166-170.
2. Constantinescu-Dobridor Gh., *Sintaxa limbii române*, București, Editura Științifică, 1998, p. 165-189.
3. Dimitriu C., *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, Institutul European, 2002, p. 1341-1360.
4. Irimia D., *Gramatica limbii române*, Iași, Editura Polirom, 2000, p. 469-483.
5. Merlan A., *Sintaxa limbii române. Relații sintactice și conectori*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2001, p. 89-94.

Apoziția

Apoziția este un atribut substantival pus în cazul nominativ, indiferent de cazul termenului determinat, care reia, lămurește, explicitează și precizează obiectul denumit de acest termen, cu care, logic, este pe același plan [Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*, București, Editura Științifică, 1998, p. 261].

Apoziția este partea secundară de propoziție care are ca antecedent/ regent un substantiv, un pronume, un numeral întrebuințat pronominal, un adjectiv, un adverb sau o interjecție și indică, în chip de traducere prin sinonime sau prin descriere (pentru interlocutor) un alt nume pentru entitatea/ realitatea la care a trimis deja antecedentul/ regentul [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, 2002, p. 1518].

Monica Timofte distinge trei accepții ale termenului **apozitie** din perspectivă funcțională: 1. subspecie a unei funcții sintactice generate de raportul de subordonare (subspecie de atribut); 2. funcție sintactică distinctă generată de 2.1. raportul de subordonare (predicat, nume predicativ, apozitie); 2.2. raportul apozitiv; 3. funcție semantică [M. Timofte, *Actualitatea sintaxei românești „clasice moderne”*, Iași, Demiurg, 2005, p. 128-129].

După o analiză detaliată, se cere a fi acceptată varianta a treia.

Apoziția se clasifică în:

a) **absolută** (fiecare dintre termenii de apozare poate lipsi, fără a afecta în enunț poziția termenului rămas sau își pot schimba locul).

Și lângă ea-n genunche e Arald, mîndrul rege (M. Eminescu).

Și lângă ea-n genunche e Arald...

Și lângă ea-n genunche e ... mîndrul rege.

Și lângă ea-n genunche e mîndrul rege, Arald.

b) **relativă** (termenul secund stă în alt caz decît termenul bază și pot fi separați unul de altul, numai dacă termenul secund îi preia și poziția causală).

I-au dat cartea lui Ion, colegul tău.

I-au dat cartea colegului tău.

Din punct de vedere *semantic*, apozitia poate fi:

- a) **denominativă** (*e un pastel, adică o poezie*)
- b) **descriptivă** (*Ion, bîlbîitul*)
- c) **de identificare** (*boieroaica, doamna X*)
- d) **interpretativă** (*Viața e dragoste, ceea ce nu se dă oricui*) [D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, 2000, p. 511- 514].

a

După *structura formei sau expresiei sale*, apozitia poate fi:

- a) **simplă** (*Maria, profesoara*)
- b) **complexă** (*Concurenta, chiar colega mea*)
- c) **multiplă** (*Nadea, colega și prietena mea*)
- d) **dezvoltată** (*Verișoara mea, Elena Popescu*) [Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*, București, Editura Științifică, 1998, p. 264- 265].

Apoziția poate fi exprimată prin:

- a) substantive:

*Cel mare, **Mihai**, era tehnician.*

*A fost făcut de pictor, **de Ion**.*

- b) adjective calificative:

*Copiii, **bieții**, nu știau nimic.*

*Ochii îi erau împăienjeniți, **adică obosiți**.*

- c) numere cardinale, ordinale sau colective:

*Ion și Maria, **doi**, vor pleca la olimpiadă.*

*Maria, **a treia**, nu va pleca.*

- d) pronume personale, demonstrative sau nehotărâte:

*Maria, **ea**, nu e vinovată.*

*Colegul lui, **acela**, a fost la noi.*

- e) prin verbe la infinitiv, gerunziu, participiu sau supin:

*A început a defalca, **adică a repartiza sumele**.*

*Muncind mereu, **adică trudind**, viața va fi mai bună.*

*Pachetul expediat, **adică trimis**, l-am primit.*

*Avem de aranjat, **adică de pus** la punct niște lucruri.*

f) prin adverbe de loc, de timp sau de mod:

*În grădină, **aici**, vin mulți copii.*

*La ora 17⁰⁰, **astăzi**, va veni mama.*

*Ca un copil, **ușor**, alerga înaintea mea.*

Apoziția se izolează.

1. Se izolează apozitiile simple ce se referă la un pronume sau la un nume propriu (uneori comun):

*Ea, **Maria**, e prietena mea de școală.*

*A venit **Ion**, colegul meu.*

2. Se izolează apozitia desfășurată, indiferent la ce parte de vorbire se referă și ce loc ocupă în propoziție:

*M. Eminescu, **Marele nostru poet național**, ne-a lăsat o operă nemuritoare.*

*Ceva mai târziu coboară spre pod lelea Artina, **o femeie zdravănă, cu furca de smuls paie subsuoară** (I. Druță).*

Nota 1. Uneori apozitiile dezvoltate se lămuresc una pe alta, înlănțuindu-se în propoziție. În acest caz ele se izolează.

*Maria, **fiiica directorului, o fată frumoasă și harnică**, se îmbolnăvise.*

*Mama Dochița, **baba lui moș Gavrilă, o femeie încă frumoasă și grăsuleană**, nu bea vin deloc (A. Mateevici).*

Nota 2. Apozitiile se pot referi și la un vocativ. În acest caz ele stau după vocative și se izolează:

*Lună tu, **stăpîn-a mării**, pe a lumii boltă luneci*

Și gîndirilor dînd viață, suferințele întuneci

(M. Eminescu)

3. Se izolează apozitiile introduse cu ajutorul cuvintelor: *adică, sau, ori, anume, poreclit, zis, numit*:

*M-am întîlnit cu Ion, **poreclit bilbîitul**.*

*A îndrăgit o fată, **numită Ana**.*

*Maria, **adică profesoara**, își continuă gîndul.*

Nota 3. Uneori elementul *adică* nu deschide, ci închide construcția apozitivă: *O să rămână singură, vădană adică.*

Bibliografie selectivă:

1. Constantinescu-Dobridor Gh., *Sintaxa limbii române*, București, Editura Științifică, 1998, p. 261- 267.
2. Dimitriu C., *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, 2002, p. 1518-1521.
3. Hodiș V., *Apoziția și propoziția apozitivă*, București, Editura Științifică, 1990.
4. Irimia D., *Gramatica limbii române*, Iași, Polirom, 2000, p.509-518.
5. Timofte M., *Actualitatea sintaxei românești „clasice moderne”*, Iași, Demiurg, 2005, p.123-150.

Complementul

Complementul este partea secundară de propoziție care determină un verb predicativ sau nepredicativ, o locuțiune verbală, un adverb, o interjecție cu funcție de predicat.

În gramatica românească, atestăm următoarele clasificări ale complementului:

1. *complementul direct* (*O văd pe Maria*)
2. *complementul secundar* (*Profesorul îl ascultă pe elev declinarea(- animat)*)
3. *complementul indirect* (*Ți-am dăruit volumele lui M. Eminescu*)
4. *complementul prepozițional* (*Mă gândesc la mama*)
5. *complementul de agent* (*A fost văzută de mama*)
6. *complementul posesiv* (*Și-a dedicat cartea părinților săi*)
7. *complementul comparativ* (*Se zbătea ca peștele pe uscat*) [Gramatica limbii române, vol. II, Enunțul, Editura Academiei Române, 2005, p.371- 462].

1. *Complemente ale obiectului* (*Am citit cartea; povestesc studenților*)
2. *Complemente de reciprocitate* (*Se salută unul cu altul; se caută unul pe altul*)
3. *Complemente comparative* (*Înaintează ca racul; a trecut ca o clipă*)
4. *Complemente de agent* (*A fost chemat de tata*) [D. Irimia, Gramatica limbii române, Iași, Polirom, 2000, p. 408-426].

1. *complementul direct* (*Îl invit pe Ion*)
2. *complementul indirect* (*Dăruiesc mamei*)
3. *complementul de agent* (*A fost cumpărată de studenți*)
4. *complementul intern* (*A dansa un dans; a hori o horă*) [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, Institutul European, 2002, p. 1377-14].

Clasificarea făcută de lingvistul C. Dimitriu pare a fi cea mai apropiată de gramaticile tradiționale, iar cea mai modernă clasificare e cea realizată de Gramatica Academiei 2005. Toate aceste clasificări întregesc informația despre complement și merită a fi cunoscute.

Complementul direct

Complementul direct este partea de propoziție ce determină, de regulă, un verb tranzitiv și arată obiectul asupra căruia se exercită nemijlocit, direct acțiunea unui verb tranzitiv, a unei locuțiuni verbale tranzitive sau conținutul verbal tranzitiv al unei interjecții predicative [Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*, București, Editura Științifică, 1998, p. 191].

Complementul direct este partea secundară de propoziție care determină un verb *insuficient completiv* sau o *interjecție considerată – prin analogie cu verbul – tranzitivă*, indicînd obiectul asupra căruia se exercită direct acțiunea sau obiectul ce reprezintă rezultatul acțiunii [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, 2002, p. 1377].

În plan semantic, **complementul direct** introduce conținutul lexical al termenului prin care se realizează în continuitate directă, nemediată a conținutului lexical al regentului; în planul expresiei, complementul direct intră în direct, prin acuzativ dezinențial, în relație cu regentul [D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, 2000, p. 408- 409].

În funcție de realizarea lui concretă, complementul direct poate fi:

- a) **simplic** (*Văd un student inteligent*);
- b) **multiplu** (*I-a acoperit cu palma obrazii și sufletul*).

Caracteristicile gramaticale care deosebesc complementul direct de alte poziții sintactice sînt:

a) realizarea printr-o formă neaccentuată (clitică) de pronume personal în acuzativ: *Mănînc fructe* → **Le** mănînc, *Ascult elevul* → **Îl** ascult, *Întreb pe elev* → **Îl** întreb etc.

b) dubla exprimare, prin clitic (care reia sau anticipă nominalul) și printr-o formă pronominală personală prepozițională accentuată sau prin forma substantivală / pronominală de pronume nepersonal cu prepoziție: *Te văd pe tine*, *Pe el îl strig*, *O văd pe Maria* (*pe profesoară*).

c) ocurența în structuri pasivizabile, cu schimbarea calității de complement direct în subiect: *Profesorul a scris o carte* → *Cartea a fost scrisă de profesor*.

Caracteristicile semantice ale complementului direct sînt:

a) complementului direct i se atribuie anumite roluri tematice: de tip agentiv, iar rolul prototipic fiind Pacientul (*Deschide ușa. Citesc o carte. Aranjează cărțile*).

b) complementului direct i se atribuie și rolul tematic de Beneficiar (*Maria ajută pe cineva / pe copil*), de Experimentator (*Mă ustură ochii*), de Țintă (*El ne ajunge din urmă*), de Locativ (*Copiii colindă satele*) etc. [*Gramatica limbii române*, vol. II, Enunțul, Editura Academiei Române, 2005, p. 371-372].

Complementul direct poate fi exprimat prin:

a) substantiv în acuzativ:

Moldova are și ea analele sale, scrise pe frunzele codrilor (Al. Russo).

Pe bădița Vasile îl prinsese la oaste cu arcanul (I. Creangă).

Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat (M. Eminescu).

b) pronume personale, posesive, negative, nehotărîte, demonstrative):

Lacul codrilor albaștri / Nuferi galbeni îl încarcă (M. Eminescu).

Nu văd pe nimeni. Aștept pe cineva. Pe acela nu l-am mai văzut.

c) numerale:

Sbierea îi vînduse pe cîteștrei fie turcilor, fie polonilor (V. Eftimiu).

Îi mai sărută de cîteva ori pe amîndoi (I. Creangă).

Catrina îi crescuse cu trudă pe cei trei (M. Preda).

Pe primul l-am felicitat. Pe mulți /toți / puțini i-am invitat la mine.

Bibliografie selectivă:

1. Constantinescu-Dobridor Gh., *Sintaxa limbii române*, București, Editura Științifică, 1998, p. 189-195.
2. Dimitriu C., *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, Institutul European, 2002, p. 1377-1384.
3. Guțu-Romalo V., *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, București, Editura didactică și pedagogică, 1973, p. 154-172.
4. Irimia D., *Gramatica limbii române*, Iași, Polirom, 2000, p. 408-415.
5. Merlan A., *Sintaxa limbii române. Relații sintactice și conectori*, Iași, Editura Universității „Al. Ioan Cuza”, 2001, p. 94-98.

Complementul indirect

Complementul indirect arată obiectul căruia i se atribuie o acțiune, o însușire sau o caracteristică, determinînd un verb la orice diateză, o locuțiune verbală, un adverb sau o interjecție predicativă [Gh. Constantinescu-Dobridor, *Sintaxa limbii române*, București, Editura Științifică, 1998, p. 195].

Complementul indirect este partea secundară de propoziție care determină un verb, un adjectiv, un adverb sau o interjecție și indică în principiu beneficiarul sau obiectul indirect vizat de acțiune sau de caracteristica determinată [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, Institutul European, 2002, p. 1403].

Complementul indirect este introdus de o prepoziție (prin acuzativ prepozițional) sau intră în relație cu regentul, prin dativ dezinențial, caz oblic, indirect [D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, 2000, p. 40].

În definițiile propuse, se împletesc semnificațiile semantice și gramaticale ale complementului indirect, care conturează mai pregnant fenomenul lingvistic dat.

În funcție de realizarea lui concretă, complementul indirect poate fi:

- a) **simplic** (*I-au dăruit celui venit*)
- b) **multiplu** (*Mă tem de ei și de mine*)
- c) **dezvoltat** (*Poți să alegi între lucrurile tale*)

Termenul regent al complementului indirect poate fi:

- a) un verb sau o locuțiune verbală (*a da, a oferi, a mulțumi, a se adresa, a-și bate capul*): *Niciodată ... nu mi-a fost dor de vreo idee* (N. Stănescu); *ne-am bătut capul cu lucrarea asta*; *Am trimis copiilor un cadou*; *El a dat citire lucrării*.
- b) un adjectiv de tipul *apt, avid, predispus, fericite* etc.: **Ferice** de părinții care l-au născut (I. Creangă); *Era un lucru asemănător cu acesta*.
- c) un adverb de tipul *departe, aproape* etc.: **Depart** sînt de tine și singur lîngă foc (M. Eminescu); *Zbura paralel cu mașina*.

d) o interjecție predicativă de tipul *na, bravo, hai* etc.: *Na-vă de cheltuială, ghiavoli ce sînteți* (I. Creangă); *Vai ție, omule!*

Complementul indirect se exprimă prin:

- substantiv în cazul dativ:

*Plîngerea a fost înaintată **Ministerului Mediului**; I-a procurat **Mariei** bilete la concert; Firescul pe care îl dă **unei întâlniri** este îndelunga ei așteptare; Am dat **la copii** multe cărți.*

- pronume personale sau reflexive neaccentuate în cazul dativ:

*Dumnezeu nu **ni** se comunică pentru a rămîne inabordabil. Mă chemase să-**i** țin tovărășie. **Și**-a pus în lăzi tot ce era personal. Ei **își** sînt simpatici unul altuia.*

- pronume (de diverse tipuri):

*Spuneam odată **cuiva** că țărăncile îmbătrînesc repede. A povestit **tuturor** cele întîmplate. A povestit **alor mei** de mizeria de acolo. Această simplă sfidare nu face rău **nimănui**.*

- numerale (cardinale, ordinale, colective etc.):

***Amîndurora** le place literatura. Se poate oferi bursă numai **unuia**. Are două fete, dar numai **primei** i-a mers bine în viață.*

Bibliografie selectivă:

1. Constantinescu-Dobridor Gh., *Sintaxa limbii române*, București, Editura Științifică, 1998, p. 195-201.
2. Dimitriu C., *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, Institutul European, 2002, p. 1397-1406.
3. *Gramatica limbii române. Enunțul*. Vol. II, București, Editura Academiei Române, 2005, p. 397-415.
4. Irimia D., *Gramatica limbii române*, Iași, Polirom, 2000, p. 415-420.

Complementul de agent

Complementul de agent determină un verb la diateza pasivă (construcția cu *a fi*, modul participiu sau reflexivul cu valoare pasivă), arătând de cine este făcută acțiunea [Gramatica limbii române, București, 1966, p. 169].

Complementul de agent este partea secundară de propoziție care determină un verb la diateza pasivă, un adjectiv sau chiar un adverb provenit dintr-un „verb la supin”.. și indică elementul activ („autorul”) în legătură cu „acțiunea” sau „caracteristica” regentă [C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, Institutul European, 2002, p. 1393].

Complementul de agent este expresia sintactică a autorului acțiunii verbale, din planul extralingvistic al enunțului, atunci când subiectul gramatical (sau alte funcții sintactice) reprezintă expresia lingvistică a obiectului pasiv al aceleiași acțiuni [D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, 2000, p. 424].

După *structura formei sau expresiei* sale, complementul de agent poate fi:

- a) **simpliciu**, exclusiv sintetic, exprimat prin substantive, prin pronume sau prin numere (în cazul acuzativ cu prepoziția *de* sau *de către*):

*Un rănit e sprijinit pe genunchi **de către un soldat*** (C. Petrescu)

*Fusese lovit **de el**, era clar acum.*

*Fiind hipnotizată **de ochii șarpelui**, căzu* (V. Voiculescu).

- b) **coordonat** (constituit din termeni coordonați copulativ, disjunctiv și adversativ):

*Vine însoțit **de părinți și de prieteni**.*

*E răsfățată deopotrivă **de bunici și de noi**.*

*Era favorizat ba **de director**, ba **de secretară**.*

*Era strivit **de gânduri și de emoții negative**.*

*Era tachinat nu **de profesor**, ci **de colegi**.*

Complementul de agent poate fi exprimat prin:

- substantiv și părți de vorbire cu valoare de substantiv în cazul acuzativ (precedat de prepozițiile *de* și *de către*):

*Partea răsăriteană a Italiei de nord este locuită **de veneți**.*

*Semnele care ne stau la dispoziție pentru a nota sunetele unei limbi ne sînt impuse **de societate** (Al. Rosetti). Vocea umană e provocată **de inflexiuni** ale nervului recurent transmise laringelui (Al. Rosetti).*

- pronume în cazul acuzativ (precedat de prepozițiile *de* și *de către*):

*Religia – o frază **de dînsii** inventată (M. Eminescu).*

*Păsări, fiare și lighioane trăiau **de el** oropsite.*

*Poetul era cunoscut **de toți**.*

*Aceste scrisori nu ajunseră pînă la ei, fiind prinse **de ai noștri**.*

*Trebuia să fie bătut **de cineva**.*

*Au fost însoțiți la hotel **de aceștia**.*

*Neîndrumată **de nimeni**, mulțimea se răzvrătea.*

- numerale cu valoare substantivală în cazul acuzativ (precedat de prepozițiile *de* și *de către*):

*Romanul a fost citit **de ambii**.*

*A fost apreciat **de puțini**.*

*Răspunsul a fost trimis numai **de cîțiva**.*

*Textul a fost interpretat **de doi** dintre **actori**.*

*Premiul i se va înmîna **de (către) primul** dintre sponsorii concursului.*

*Vine însoțit **de părinți** și **de prieteni**.*

*E răsfățată deopotrivă **de bunici** și **de noi**.*

*Era favorizat ba **de director**, ba **de secretară**.*

*Era strivit **de gânduri** și **de emoții** negative.*

*Era tachinat nu **de profesor**, ci **de colegi**.*

Complementul de agent își marchează *identitatea* sa specifică prin:

- a) prepoziții *de* și *de către*:

*Ajungînd seara acasă, am fost întîmpinat **de ai mei**.*

Îngînat de glas de ape.

Cînt-un corn cu-nduioşare (M. Eminescu).

- b) regentul exprimat, de cele mai dese ori, prin verb la diateza pasivă (pasivul participial sau pronominal):

Romanul este citit de către studenţi.

Romanul se citeşte de către studenţi.

- c) regentul un verb la supin:

Lucrul acesta e uşor de observat de către toţi.

Problema este uşor de rezolvat de către copii.

Bibliografie selectivă:

1. Bărbuţă I. ş.a., *Gramatica practică a limbii române*, Chişinău, Tipografia Centrală, 2006, p. 179.
2. Constantinescu-Dobridor Gh., *Sintaxa limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1998, p. 201-203.
3. Dimitriu C., *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iaşi, Editura Institutul European, 2002, p. 1393-1395.
4. *Gramatica limbii române. Enunţul*. Vol. II, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005, p. 432-439.
5. Irimia D., *Gramatica limbii române*, Iaşi, Polirom, 2000, p. 424-426.
6. Merlan A., *Sintaxa limbii române. Relaţii sintactice şi conectori*, Iaşi, Editura Universităţii „Al. Ioan Cuza”, 2001, p. 114-115.

Bibliografia generală:

1. Avram M., *Gramatica pentru toți*, București, Editura Humanitas, 2001, 507 p.
2. Bărbuță I., *Limba română prin exerciții*, Chișinău, 2009, 232 p.
3. Bărbuță I., *Gramatica practică a limbii române*, Chișinău, Tipografia centrală, 2006.
4. Ciobanu A., *Sintaxa practică (cu elemente de analiză transformațională)*, Chișinău, Lumina, 1991, 280 p.
5. Constantinescu-Dobridor Gh., *Sintaxa limbii române*, București, Editura Științifică, ed. a II-a revăzută, 1998, 557 p.
6. Diaconescu I., *Probleme de sintaxă a limbii române actuale*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985, 293 p.
7. Dimitriu C., *Tratat de gramatică a limbii române. Sintaxa*, Iași, Institutul European, 2002, 1605 p.
8. Dobrovie-Sorin C., *Sintaxa limbii române. Studii de sintaxă comparată a limbilor romanice*, București, Editura Univers, 2000, 320 p.
9. Dîrul A., *Schițe de gramatică funcțional-semantico-sintactică a limbii române*, Chișinău, Tipografia A.Ș.Moldova, 2002, 267 p.
10. Ețcu I., *Sintaxa elementară a limbii române. Introducere în sintaxologie*, Chișinău, 2000, 183 p.
11. Goian M., *Limba română. Probleme de sintaxă*, București, Editura Recif, 1995, 383 p.
12. *Gramatica limbii române. Enunțul*, vol. II, București, Editura Academiei Române, 2005, 1036 p.
13. Guțu Romalo V., *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1973, 209 p.
14. Hodiș V., *Apoziția și propoziția apozitivă*, București, Editura Științifică, 1990.
15. Irimia D., *Gramatica limbii române*, Iași, Polirom, 2000, 543 p.
16. Merlan A., *Sintaxa și semantica-pragmatica limbii române vorbite. Discontinuitatea*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1998, 251 p.
17. Nagy R., *Sintaxa limbii române actuale*, Institutul European, 2005.
18. Secrieru M., *Cumul de funcții sintactice*, Iași, Editura Polirom, 2001, 235 p.
19. Tamba Dănilă E., *Vechi și nou în sintaxa limbii române*, Iași, Demiurg, 2004, 448 p.
20. Timofte M., *Actualitatea sintaxei românești „clasice moderne”*, Iași, Demiurg, 2005, 188 p.
21. Trandafir Gh., *Probleme controversate de gramatică a limbii române actuale*, Craiova, Scrisul Românesc, 1982, 226 p.
22. Ungureanu E., *Elemente pentru o teorie a atributivității*, Chișinău: CEUSM, 2002, 136 p.